

Gál Ferenc Egyetem

Egészség- és Szociális Tudományi Kar

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

GYULA

2024.

Gál Ferenc Egyetem

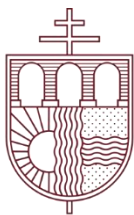
Egészség- és Szociális Tudományi Kar

Idősek az internet hálójában

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Jelige: SZF-523

GYULA, 2024.

GÁL FERENC EGYETEM
EGÉSZSÉG- ÉS SZOCIÁLIS TUDOMÁNYI KAR, GYULA

PLÁGIUMNYILATKOZAT

Szakdolgozat készítésére vonatkozó szabályok betartásáról szóló nyilatkozat

Alulírott (Név) _____

(Neptun azonosító) _____

jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a(z)

című szakdolgozat (a továbbiakban: dolgozat) önálló munkám, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. rendelkezéseit, valamint a Gál Ferenc Egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot nem használtam a dolgozat készítése során, az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt, illetve a feladatokat kiadó témavezetőt vagy mást nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségével vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Gál Ferenc Egyetem megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogi jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Kelt, _____

hallgató aláírása

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1
1. Szakirodalmi áttekintés	3
1.1. Az időskor fogalma, sajátosságai, demográfiai változások	3
1.1.1. Az időskor fogalma.....	3
1.1.2. Demográfiai változások	4
1.1.3. Nyugdíjba vonulás	4
1.1.4. Egészséges életévek - aktív idősödés.....	5
1.1.5. Az időskor diszkriminációja/ hátrányos megkülönböztetése, az „ageizmus” 6	
1.1.6. Az aktív időskor koncepciója, az aktív időskor alapjai	7
1.1.7. Időspolitika Magyarországon és az Európai Unióban	10
1.1.8. Az idős korosztály érintő alapszolgáltatások jelentléte	11
1.1.9. Az idősekkel végzett szociális munka főbb sajátosságai.....	11
1.2. Az infokommunikáció (IKT) fogalma, az idős internethasználók, IKT képzések Magyarországon	12
1.2.1. IKT fogalma és jelentősége	12
1.2.2. Az idős internethasználók jellemzői	13
1.2.3. IKT képzések Magyarországon	14
1.3. A biztonságos internethasználat és a kiberbűnözés	14
1.3.1. A biztonságos internethasználatról, digitális tudatosság	14
1.3.2. Kiberbűnözés	15
1.3.3. Idősekkel szemben elkövetett leggyakoribb internetes csalások	16
1.3.4. A KiberPajzs szerepe az egyre szélesebb körben terjedő internetes csalások kapcsán 17	
1.3.5. A kiberbűnözők felderítésének nehézségei az elkövetők, áldozatok, és jogalkotók oldaláról.....	17
2. A kutatás módszertana.....	19
2.1. Kutatási cél.....	19
2.2. Hipotézisek.....	19
2.3. Alkalmazott módszer és eszköz, az interjútechnika alkalmazása	19
2.3.1. Interjúterv.....	20
2.3.2. Az interjú felvételének jellegzetességei.....	20
2.4. A kiértékelés módszere	21
3. Az eredmények bemutatása	22

4.	Összegzés – hipotézisek tesztelése	37
5.	Következtetések és javaslatok	39
6.	Irodalomjegyzék	40
7.	Melléklet.....	43

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Maslow szükséglet-hierarchia piramisa	15
--	----

KÉPJEGYZÉK

1. kép: Példa azokra a csalókra, akik SMS-ben keresik fel áldozataikat.....	27
2. kép: Példa álhír terjesztésre	29
3. kép: Példa a könnyű pénzkereseti lehetőségre.....	31
4. kép: Példa pénzügyi befektetési csalásra a „WhatsApp” alkalmazáson keresztül	32

BEVEZETÉS

A mai felgyorsult világunkban szinte elengedhetetlen az okostelefonok, illetve az internet használata. Ezeken a webes felületeken tájékozódunk, ismerkedünk, kapcsolatot tartunk mind a szeretteinkkel, mind az ismerőseinkkel. Tudományos tény, hogy a fiatal és az idősebb korosztály körében a közösségi média felületek népszerűsége az idő előrehaladtával egyre inkább növekszik (Hack & Pintér, 2015). Néhány évtizeddel ezelőtt szinte elképzelhetetlennek tűnt, hogy egy okostelefon segítségével néhány tized másodperc alatt videóhívásban lássuk szeretteinket, egy kattintással kifizessük csekkjeinket, vagy online vásároljunk (Kristóf & Györi, 2021). Ma már pedig ezek a tevékenységek szinte természetesnek mondhatók.

A témám aktualitása abban rejlik, hogy egyre több idős ember használja napi szinten ezeket a felületeket, viszont tudjuk azt, hogy e felületek használata nem feltétlenül veszélytelen. Ahogy ezek a website-ok fejlődnek, úgy nő azoknak a száma is, akik próbálják kihasználni azt, ha valaki nem elég körültekintő az internet rejtett világában (Sántha, 2019). Gondoljunk csak bele, hogy hány olyan állhírt látunk például a Facebook-on, amelynek semmi valóság alapja nincsen, mégis hiteles forrásnak tűnik, és ha nem vagyunk elég körültekintőek, megnyitjuk azokat. Ezek az állhírek nagyon megtévesztőek és veszélyesek lehetnek. Napjainkban nagyon népszerű, hogy körleveleket küldenek a privát profilunkra, megjelölnek minket különböző cikkeknel, ami tulajdonképpen egy vírus, és ha valaki nem elővigyázatos, akkor könnyedén megnyitja ezeket az adathalász vírusokat. Emellett egyre népszerűbb az internetes vásárlás is, ahol személyes információkat kell megadnunk magunkról, azonban ha olyan hazai vagy külföldi oldalon vásárolunk, ami hitelesnek tűnik, ám kiderül, hogy mégsem az, ezeknek az információknak a megadásával a csalók könnyedén ellophatják a személyes adatainkat, melyeket a későbbiekben fel is használhatnak. Például új Facebook profilokat hozhatnak létre a nevünkben, és olyan termékeket, tárgyakat hirdethetnek, ami tulajdonképpen nem is létezik. Továbbá a „könnyű”, de nem hiteles pénzkereseti lehetőségek is nagyon kecsegtetőek lehetnek. Azonban ha mi, fiatalabb korosztály teszünk azért, hogy ezeket az internetes csalókat visszaszorítsuk azzal, hogy teljeskörű információkat adunk idősebb szeretteinknek, olyan tanfolyamokat indítunk, ahol az időseink megtanulhatják a biztonságos internethasználatot és a tudatos kapcsolattartást, úgy gondolom, nyert

ügyünk van, és a közeljövőben ezeknek a bűncselekményeknek a száma is visszaszoríthatóvá válik.

Kutatásom célja megtudni azt, hogy az idősebb korosztály milyen sűrűn, milyen célból használja az internetes felületeket, mennyire van tudatában e felületek használatának veszélyeivel, árnyoldalaival, s hogy érte-e már őket valamilyen negatív hatás a webes felületek használatából.

Kutatásom középpontjában a 65 év feletti korosztály áll, hiszen ez az a korosztály, aki leginkább ki van téve az internetes csalók hálójának, mivel nem biztos, hogy van elég információjuk, kompetenciájuk a biztonságos internethasználatról, a tudatos online vásárlásról, illetve arról, hogy milyen következményeket tud okozni az, ha nem használják elég körültekintően ezeket a felületeket.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1. Az időskor fogalma, sajátosságai, demográfiai változások

1.1.1. Az időskor fogalma

Az időskor, mint fogalom széleskörben értelmezhető. Az, hogy ki mikor érzi magát idősnak, nagyban függ az egyén élethez való viszonyulásától, pszichés, fizikai és mentális állapotától. Az időskor életkor szerinti megközelítése hasznos lehet, mivel könnyen elérhető és mérhető adatokat kaphatunk az egyén életkoráról (Lampek & Rétsági, 2015). Az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization) az alábbi életszakaszokat állapítja meg az idősödés folyamatának leírása során:

- 50-59 év: áthajlás kora,
- 60-74 év: idősödés kora,
- 75-89 év: időskor,
- 90-99 év: aggkor,
- 100 év felett: matuzsálemi kor.

Az öregedés természetes velejárói azok a pszichológia és biológiai változások, amelyek az egyének életében évtizedek alatt fokozatosan zajlanak (James & Asenath, 2002). Az időskor biológiai megközelítésében, az élet számos területén mérhető az öregedéssel járó fizikai, szellemi és társadalmi teljesítmény csökkenése, az egészségi állapotot és gyakran az életminőséget is rontó, tartósan fennálló, krónikus betegségek megjelenése [...] pl. a szív- és érrendszeri, a légző- és mozgásrendszeri megbetegedések gyakoribb előfordulására, a hallás, a látás romlására, illetve a nehezebben mérhető, de látható testtartás, bőr, haj stb. változásokra” (Lampek & Rétsági, 2015, p. 10).

A pszichológiai megközelítés szerint nagy szerepet játszik az egészséges öregedés és magatartás tekintetében az a tény, hogy ki milyennek látja saját magát, és hogy ki milyennek szeretné láttatni magát a társadalom többi tagja felé.

A szociológiai megközelítés pedig azt mutatja be, hogy az egyént élete során milyen családi, társadalmi, környezeti és egészségi változások vették körül, melyek egymásra épülve hatást gyakorolnak az egyén életére (Lampek & Rétsági, 2015).

1.1.2. Demográfiai változások

A születéskor várható élettartam jelentős változásokon ment keresztül az évszázadok folyamán. Az őskorban a születéskor várható élettartam nem haladta meg a húsz életévet, és ez az érték csak lassan emelkedett a XIX. századig. Ennek számos oka volt, mint például a természeti katasztrófák, a járványok, a háborúk, melyek során a populáció nagy része elpusztult. A XIX. század végéig a várható életkor ötven év alatt maradt, ebben változás csupán a XX. század folyamán következett be. Ekkor a születéskor várható élettartam gyors ütemű növekedésnek indult. Ennek legjelentősebb okai: az egészségügyi helyzet és az orvostudomány fejlődése, javulása, a kedvezőbb szociális feltételek, a jobb bérek, a szabadság és a pihenőidő megjelenése volt (Róbert, 2010).

A demográfiai öregedés meghatározó társadalmi jelenség a jóléti államokban. A gyermekvállalási hajlandóság csökkenésével és az idősek népességben belüli arányának növekedésével (egyrészt a javuló életésélyek miatt, az iskolázottság növekedésével) egyre nagyobb teher helyeződik a társadalmi ellátórendszerre és a munkaerőpiacra.

A demográfiai adatok továbbá jól tükrözik, hogy Magyarország népessége csökken, és a népesség általános egészségi állapota is romlik. Hazánkban a születéskor várható élettartam 2023-ban a férfiak esetében 73,4 év, a nők esetében 79,6 év, a születéskor várható átlagos élettartam 76,6 év volt (Ageing Report, 2024). Míg a múlt században a férfiak várható élettartama magasabb volt, mint a nőké, addig ez a jelenség mára teljesen megfordult. A férfiak átlagos élettartama alacsonyabbá vált, mint a nőké, a férfiak halálozási aránya minden életkorban magasabb, az időskort is beleértve (Beregi, 1999). Ezért figyelhető meg az a jelenség, hogy sok nő özvegyen marad idősebb korára (Bernschütz et al., 2020). 2023-ban a magyar lakosság több mint 20%-a (1 millió 995 ezer ember) volt 65 év feletti. Távlatos becslések szerint Magyarországon 2060-ra a 65 éves és az ennél idősebb népesség aránya eléri a 29%-ot, melynek következtében hazánkban majdnem minden harmadik állampolgár 65 év feletti lesz (Monostori, 2015).

1.1.3. Nyugdíjba vonulás

Az időskor határkövét általában a gazdasági aktivitás megszűnésével kötjük össze. Ez alatt a legkiemeltebb változás a munkaerő-piac elhagyása és a nyugdíjba vonulás. Hazánkban hosszú ideig változatlan volt az öregségi nyugdíjkorhatár: férfiaknál 60, nőknél 55 év. Ám 2012-től fokozatosan és egységesen 65 évre emelkedett, azonban a nők

esetében olyan kedvezmény jár („Nők 40”), ami azt foglalja magába, hogy 40 év szolgálati idő megléte esetén nyugdíjba vonulhatnak. A nyugdíjkorhatár fokozatos emelése azt jelzi, hogy az egyén 65 éves korában még nem feltétlenül számít idősnek, így egyre későbbi életszakaszra tolódik az öregedés kezdete is (KSH, 2014).

Ez azt is jelenti, hogy az a gazdasági élet szereplőinek szembe kell nézni a nagymértékű idős munkavállaló megjelenésével, maradásával. Továbbá fontos megjegyezni, hogy az idősebb korosztály olyan mértékű tapasztalattal, készséggel, kompetenciával rendelkezik, amelyek a termelés és termelékenység szempontjából jól hasznosíthatók. Az előjelzések azt mutatják, hogy az idősebbek bizonyos értelemben pótolhatják az országban jelenleg is fennálló szakemberhiányt (Bene et al., 2020).

1.1.4. Egészséges életévek - aktív idősödés

A meghosszabbodott élettartam miatt, a jóléti államokban egyre nagyobb figyelmet tulajdonítanak az egészségben eltöltött aktív éveknél. A társadalmi szereplők körében megfigyelhető, hogy egyre tudatosabb az életmódjuk (Lampek & Rétsági, 2015). Hazánkban az egészségben eltöltött évek száma 2020-ban a férfiaknál 61,7, a nőknél 63,6 év volt (KSH, 2024). Az egészségben eltöltött életévek vizsgálatakor fontos megvizsgáljuk azt a tényezőt, hogy az egyén mely társadalmi csoportból származik. Tudományos tény, hogy az egészségben eltöltött idő mértéke nagyban összefügg az iskolázottsággal. A hangsúly leginkább a fizikai munka és a szellemi munka közti különbségeken van. Vegyünk például egy 60 éves általános iskolát, vagy egy szakmunkásképzőt elvégzett, egész életében aktív fizikai munkát végző férfit. Ő 60 éves korától számítottan még további 14 életévre számíthat. Ezzel szemben azoknál a diplomás férfiaknál, akik egész életükben szellemi munkát végeztek, ez a szám már 20 évre tehető. A nők körében a két társadalmi csoport - általános iskolát végzett-diplomás - közötti különbség nem jelentős. Egy 60 éves szakmunkásképzőt végzett nő várhatóan 21 évre, míg egy diplomás nő 60 éves korától számítottan még várhatóan 23 életévre számíthat (Monostori, 2015). A nyugdíjba vonulást követően az egyén lehetőségeit magától értetődően nagymértékben meghatározza az, hogy milyen az egészségi állapota, mennyire tud aktív maradni.

A nyugdíjazás egy nagyon szenzitív periódus az egyén életében, hiszen egy teljesen másfajta élethelyzettel kell szembenéznie az embernek. Ám ez a tény nem feltétlenül jelenti azt, hogy az egyén „feleslegessé” vált a társadalom számára még akkor sem, hogyha ezt a veszteség időszakaként éli meg. A nyugdíjba vonulás során az egyén új szerepekben próbálhatja ki magát (pl. részt vehet olyan programokon, eseményeken, szerveződésekben, amiken munkájából adódóan még nem volt lehetősége). A nyugdíjas években történő új irányok, területek felfedezése elősegíthetik az idősök társadalmi aktivitásának fenntartását, illetve pozitívan hathat az előregedő társadalomból fakadó problémák kezelésére (Bene et al., 2020).

1.1.5. Az időskor diszkriminációja/ hátrányos megkülönböztetése, az „ageizmus”

Az idő múlásával és az idősök arányának növekedésével sajnos napjainkban egyre inkább növekszik az őket ért diszkrimináció, azaz az őket ért hátrányos megkülönböztetések száma is. Az idősök ellen elkövetett diszkrimináció modern fogalma az „ageizmus”. A fogalom eredetét tekintve, az angol „age” szóból származik, amely az egyén életkorára utal, és az ebből létrejött ageizmus fogalom, az életkorral kapcsolatos hátrányos megkülönböztetésre utal. E fogalom szükségessége azt tükrözi, hogy a társadalom még mindig nem képes elfogadni azt a koncepciót, miszerint a mai idős korosztálynak szüksége van az aktív, produktív életre. A társadalmi szereplők az idős korosztályra még mindig gondoskodásra szoruló eltartottként gondolnak, ezzel felcímkezve bekényszerítik őket a bentlakásos intézmények falai közé (Kokas & Lakatos, 2013).

Az idősök diszkriminációja az alábbi formákban jelentkezhet:

- Nyelvi megkülönböztetés csoportjába tartoznak azok a kifejezések, amelyeket a fiatalabb korosztály idegen nyelvekből vesz át (pl. chat, story, surfing, meeting). Ezeket a kifejezéseket az idősök nem értik, hiszen nem ismerik és nem használják.
- Lakóhelyi megkülönböztetés abban mutatkozik meg, hogy azokat a tereket, parkokat megszüntetik, amelyeket az idősök gyakran látogatnak, ahol kikapcsolódhatnak és jól tudják magukat érezni.
- A családon belüli hátrányos megkülönböztetés leggyakoribb esete, amikor a család fiatalabb tagjai idős szeretteiket elhanyagolják, nem veszik meg nekik az egészségi állapotuk fenntartásához szükséges gyógyszereiket, előfordul,

hogyan bántalmazzák őket, elveszik tőlük nyugdíjukat, esetleg megtakarított pénzüket.

- A mediális megkülönböztetés minden esetben a tömegkommunikációban jelentkezik. Ez alatt azt értjük, hogy az idős emberek kevesebbszer, ritkábban kerülnek fel a televízió képernyőjére, de ha esetleg mégis felkerülnek, akkor gyakran erősen diszkriminatív, lealacsonyító szerepekben kell őket látnunk (pl. műfogsor reklám, vizeletvisszatartási problémák kezelése, stb.) Ehhez a diszkriminációhoz erősen kötődik az informatikai jártasság hiányosságaiért kapott hátrányos megkülönböztetés is, hiszen az idősebb korosztályba tartozók nem biztos, hogy olyan tudással, kompetenciával rendelkeznek, mint fiatalabb társaik.
- A gazdasági megkülönböztetés csoportjába soroljuk az idősek jóságát, emberségét, jóindulatát kihasználó csalókat, akik könnyedén félrevezetik, becsapják őket.
- Az utolsó hátrányos megkülönböztetési csoport a munkahelyi diszkrimináció, amely elsősorban a „fiatal” időseket érinti, és azt foglalja magába, hogy egy esetleges munkahelyi leépítés következtében az idősebb korosztály az, akit leghamarabb elbocsájt a munkaadó, vagy őket szorítja perifériára (Kokas & Lakatos, 2013).

Összeségében kinyilvánítható a tény, miszerint fontos lenne, hogy már fiatal korban elkezdődjön a társadalmi résztvevők érzékenyítése és szemléletváltásának elősegítése az időskor mind társadalmi, mind gazdasági megítélését illetően.

1.1.6. Az aktív időskor koncepciója, az aktív időskor alapjai

Az aktív időskor koncepcióját először az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) definiálta 1998-ban. A fogalom szerint az aktív időskor célja, hogy az egyéneket képessé tegye arra, hogy minél hosszabb időt töltsenek társadalmi és gazdasági aktivitásban (Udvari, 2013). Ennek fényében az időseknek meg kell kapniuk minden lehetőséget ahhoz, hogy szabadon döntsenek arról, hogy mivel töltik a nyugdíjas éveiket, legyen szó tanulásról, munkáról, pihenésről, vagy a szociális szolgáltatások igénybevételéről. Ezért a 2012-es évet a tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai évének nyilvánították, mely három nagy területen törekszik elősegíteni az aktív idősödést:

1. Foglalkoztatás: mivel Európában és világ összes országában emelkedik a nyugdíjkorhatár, sokan tartanak attól, hogy munkahelyüket nem lesznek képesek megtartani, vagy korukból fakadóan nem tudnak majd másik munkahelyet találni, ebből fakadóan fontos lenne a munkaerő-piacon versenyképesebb lehetőségek biztosítása az idősebb munkavállalók számára.
2. Társadalmi szerepvállalás: a nyugdíjba vonulás, ahogyan azt már korábban is említettem, nem jelenti azt, hogy az egyén szükségtelenné válik a társadalom számára. Az idősek sok területen tölthetik el aktívan nyugdíjas éveiket, például támaszt nyújthatnak szeretteik számára, unokáik ellátásában vagy önkéntesként tevékenykedhetnek civil, egyházi, vagy pedig karitatív szervezeteknél. Az európai döntéshozók törekvése, hogy kedvezőbb feltételeket teremtsenek az idősebb korosztály számára, valamint, hogy az idősek nagyobb társadalmi elismerésben részesüljenek.
3. Önálló életvitel: az idősödéssel együtt járó leggyakoribb probléma az egészségi állapot romlása. Azonban megfelelő eszközök, tevékenységek, környezeti változtatások segítségével az egészségi állapotromlás valamelyest lelassítható. Ezért az aktív idősödés egyik legfontosabb alapköve, hogy az idősek ameddig csak tudják, a saját kezükben tartsák életük irányítását (Udvari, 2013).

Az aktív időskor alapjai

A nemzetközi szervezetek által meghatározott legfontosabb aktív időskori alapelvek a következők:

1. Jogok és kötelezettségek: az aktív időskor koncepciója olyan jogokat határoz meg az idősek számára, mint a függetlenség, társadalmi részvétel, méltóság, önmegvalósítás, gondoskodás, mely jogokhoz olyan fajta egyéni kötelezettségek járnak, mint az, hogy az egyénnek minden tőle telhetőt meg kell tenni azért, hogy aktív maradjon.
2. Megelőzés és integráció: az idős személynek minden lehetséges prevenciós eszközt fel kell használnia annak érdekében, hogy az öngondoskodási képességét minél hosszabb ideig megtartsa.

3. Életút megközelítés: ez a fajta megközelítés megfogalmazza meg az egyes életszakaszokra jellemző változásokat, és azok szükségleteit. Meghatározza továbbá, hogy az idősödő korosztály nem alkot homogén tömeget, minden nemű egyéni különbözőség a kor előrehaladtával növekszik.
4. Az intézményi korlátok lebontása; Európa számtalan országában bevált gyakorlat volt a nyugdíjba vonulás idejének központi meghatározása és a korai nyugdíjba vonulás ösztönzése, melyek mind az intézményi korlátok közé sorolhatók.
5. Kulturális változás: fontos cél lenne az időskorral kapcsolatos sztereotípiák felszámolása és az idősök társadalmi elfogadottságának növelése.
6. Intergenerációs szolidaritás: a fiatalok és az idősök kapcsolatainak minél szélesebb körben történő erősítése (pl. közös programok szervezése mindkét korosztály számára) (Gyarmati, 2009).

2002-ben az ENSZ Egészségügyi Szervezete, a WHO publikálta az idősügyi politikát meghatározó alapidokumentumát, az Aktív Időskort (Active Ageing – Policy Frame Work) (Gyarmati, 2009).

Lifelong Learning

Az aktív időskor koncepciójához kapcsolódik a Lifelong learning, azaz az élethosszig tartó tanulás is, mely kifejezést először 1960-ban használták a Montreal-ban megszervezett felnőttképzési világkonferencián. Ezen a konferencián került először kimondásra az a tény, miszerint az embereknek fel kell készülniük arra, hogy több szakmát is ki kell tanulniuk életük során, mivel az iskolában elsajátított tudás már nem lesz elegendő egy egész életre.

A gyors technológiai fejlődés, az automatizáció megköveteli a magasabb képzettséget és azt, hogy az ember tudása soha nem lehet befejezett, egy egész életen át kell, hogy tartson az önképzés, az önfejlesztés. Azonban az idősebb korosztállyal, mint speciális oktatási célcsoporttal, csak később, az 1990-es évek végétől kezdtek el foglalkozni. Az 1997-ben Hamburgban megrendezett felnőttoktatási világkonferencián megfogalmazták és megerősítették, hogy az idősök meglévő tudása, tapasztalata nagy jelentőséggel bír mind a felsőoktatásban, mind pedig az élet számos területén.

Megfogalmazták továbbá, hogy a rendszeres tanulás elősegítheti a nyugdíjazás utáni értelmét vesztett szabadidő újra értelmezését és a társadalmi életben való aktív részvétel fontosságának a felismerését. Összességében az élethosszig tartó tanulás lényegi

része az értelmes, céltudatos időtöltés, az új területek megismerése, és az új ismeretanyagok elsajátítása oly módon, hogy a személy semmiféleképpen ne kényszerből, hanem sajátos érdeklődési kör szerint sajátítsa el a tudást (Bencsik & Trunkos, 2010).

1.1.7. Időspolitika Magyarországon és az Európai Unióban

Az időspolitika fogalma

Az időspolitika egy olyan kormányzati tevékenység a szociálpolitikán belül, amelynek célja a társadalom idős tagjainak társadalmi, gazdasági, kulturális, jóléti helyzetének javítása.

Az időspolitika hosszútávú célkitűzései:

- Születéskor várható élettartam növelése.
- Az egészségben eltöltött évek számának növelése, az aktív élet fenntartása (társadalmi, kulturális, civil életben való aktív részvétel).
- Az időskori jövedelembiztonság megteremtése.
- A társadalmi integráció elősegítése, erősítése.
- Digitális anyagok hozzáférhetőségének elősegítése, az idősek írástudatlanságának csökkentése és az élethosszig tartó tanulás segítségének érdekében (Rauh & Talyigás, 2021).

A magyar időspolitika jellemzői

A magyar állam - Magyarország Alaptörvénye szerint - külön védelemben részesíti az időseket. A minden állampolgárnak alanyi jogon járó öregségi nyugdíjat a társadalombiztosítási nyugellátásokról szóló 1997. évi LXXXI. törvény szabályozza. A felosztó-kirívó elven működő társadalombiztosítási nyugdíjrendszer forrása az adott évi befizetések, melyből finanszírozni tudják az adott évi nyugdíjakat, ezért fontos említést tenni arról, hogy a magyar nyugdíjrendszer fenntarthatósága nagyban függ a foglalkoztatás hosszú távú szintjétől és a demográfiai helyzettől. E rendszer fenntarthatóságáért ezért elengedhetetlen fontosságúvá válik a nyugdíjkorhatár további emelése, és az aktív nyugdíjaskor fejlesztése. A születéskor várható élettartam folyamatosan növekszik, míg az aktív korúak és a születések száma folyamatosan csökken (Kovács, 2010). A hazai időspolitika két legfontosabb dokumentuma az Idősügyi Nemzeti Stratégia és az Idősügyi Cselekvési Terv, melyek legfontosabb prioritása az

idősek aktív bevonása a társadalmi életbe, megfelelő szolgáltatások biztosítása, és az élethosszig tartó tanulásra való fókuszálás.¹

Nemzetközi időspolitikai jellemzői

Az Európai Unióban az időügy nem képvisel önálló szakpolitikát, több elemből épül fel, melynek részei az egészségügy és a szociálpolitika területe. 1991-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete elfogadta az Idősebbekkel Foglalkozó Alapelveit, amely olyan pontokat foglal magába, mint az egész életen át tartó függetlenség, a társadalmi részvétel, az önmegvalósítás és a méltóság. (Infójegyzet, 2015) Az idősek jogainak aktív érvényesítéséért 2010-ben az ENSZ közgyűlése határozatával létrehozták az Időügyi Munkacsoportot (OEWG) (Infójegyzet, 2015).

1.1.8. Az idős korosztály érintő alapszolgáltatások jelentléte

A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény megfogalmazza azt, hogy az idősek milyen szolgáltatásokat vehetnek igénybe koruk, egészségi állapotuk és szociális helyzetük alapján.

Az alapszolgáltatások közül az idősek igénybe vehetik az idősek nappali ellátását, a fogyatékkal élők nappali ellátását, a pszichiátriai betegek nappali ellátását, a közösségi ellátást, a demens ellátást, az étkeztetést és a házi segítségnyújtást. Amennyiben az életkoruk és egészségi állapotuk miatt rászoruló személyekről az alapszolgáltatás keretében már nem lehet gondoskodni, úgy róluk állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában, teljes idejű szolgáltatást nyújtó bentlakásos intézményben kell gondoskodni.

1.1.9. Az idősekkel végzett szociális munka főbb sajátosságai

Az idősekkel folytatott segítő munka egy olyan professzionális tevékenység, amely összetett ismereti alapokra, és a segítő szakértelemének hatékony alkalmazására épül. Az idősellátás egy olyan kiterjedt ellátási terület, amely meghatározó eleme a szociális ágazatnak, mind a gondozás szintjén, mind pedig az idősekkel folyó minőségi szociális munka terén is.

¹ 1087/2010. (IV. 9.) Korm. határozat az Időügyi Nemzeti Stratégia I. Cselekvési Terv 2010–2012. elérhetősége:

[https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A10H1087.KOR&targetdate=&printTitle=1087/2010.+\(IV.+9.\)+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1](https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A10H1087.KOR&targetdate=&printTitle=1087/2010.+(IV.+9.)+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1)

Az idősokkal végzett segítő munka során figyelembe kell vennünk az időskorral együtt járó sajátosságokat, nehézségeket (Szabó, 2017).

Az idősokkal végzett szociális munka során kiemelt cél a képességmegőrzésre való koncentráció és a nondirektivitás elvének hangsúlyos érvényesítése. Tehát kifejezetten súlyos segítői hiba az, ha olyan feladatokat végzünk el az idős helyett, melyet még ő is képes lenne elvégezni. Az ilyen és ehhez hasonló direktivitas felgyorsíthatja a képességvesztést, a szellemi és a fizikai leépülést is egyaránt. Az idősokkal végzett szociális munka során további fontos cél az idős kapcsolati hálójának fenntartása, hiszen a társaságban, közösségben megélt élmények elősegíthetik az idős személy elégedettségét és jóllétét (Soós, 2023).

Az idősoknak nyújtott szociális segítségnyújtásnak kétféle munkaformája elterjedtebb hazánkban, az egyénnel végzett, illetve a csoportokkal végzett szociális munka (Soós, 2005). Az egyéni segítségnyújtás formája megvalósulhat például egyéni beszélgetések keretében is, hiszen az idősök gyakran érezhetik úgy, hogy nem fontosak senki számára. Az e fajta segítségnyújtásban ezért gyakran kell időt szánni az idős meghallgatására, hiszen ez önmagában is nagy segítség lehet. Továbbá az egyéni segítségnyújtás (pl. nappali ellátásban) megvalósulhat az ügyintézésben nyújtott segítségnyújtásban, vagy a kapcsolattartás megerősítésében.

A segítségnyújtás másik fajtája, a csoportos módszerek alkalmazása, melyek hozzájárulnak a társas kapcsolatok fenntartásához, kialakításához, a készségek, képességek megőrzéséhez. Fontos szempont azonban, hogy a csoportos foglalkozás mindig az idősök szükségleteire fókuszáljon, élvezetes, hasznos, és motiváló legyen. Ilyen csoportos foglalkozások lehetnek például a mozgásfejlesztést elősegítő közös tornák, a kognitív képességeket fejlesztő társasjátékok, az észlelés-érzékelést fejlesztő nótá éneklések, vagy azok hallás utáni folytatása is (Lampek & Rétsági, 2015).

1.2. Az infokommunikáció (IKT) fogalma, az idős internethasználók, IKT képzések Magyarországon

1.2.1. IKT fogalma és jelentősége

Az információs és kommunikációs technológiára (a továbbiakban: IKT), nincs egyetemesen elfogadott és megfogalmazott definíció. Az IKT alapját olyan szoftverek, hálózatok és hardverek alkotják, melyek segítségével lehetőségünk nyílik hangokon és

képeken keresztül az információgyűjtésre, annak bemutatására, feldolgozására és tárolására. Tehát minden olyan esetben IKT-t használunk, amikor az internetezünk, televíziót nézünk, telefonálunk vagy online vásárolunk (Kristóf & Győri, 2021).

Az internethasználat ismerete két szempontból is nagyon fontos az idősek körében. Egyfelől azért, mivel egyre inkább az internet biztosítja számos szolgáltatás elérhetőségét, másfelől a kiegészítő keresetek lehetősége is az internet segítségével valósítható meg. Napjainkban egyre inkább megfigyelhető az, hogy azoknak az embereknek, akiknek nem épül be mindennapjaikba az internethasználat, egyre nehezebben tudnak például tájékozódni, banki műveletek elvégezni, orvosi időpontokat foglalni, stb. Ezenfelül az internet nagy segítség lehet az időseknek abban is, hogy társaságot találjanak, ápolják kapcsolataikat, mellyel csökkenthetik az időskori magányosság érzését (Berde & Kuncz, 2019).

1.2.2. Az idős internethasználók jellemzői

A társadalmat hat különböző generációra tudjuk felosztani, attól függően, hogy melyik évtizedben születtek. Ez alapján megkülönböztetjük a veteránokat, a baby boomereket (a Ratkó-korszak szülöttei), az X generációt, az Y generációt, a Z generációt és az alfákat (Tari, 2011).

Az utóbbi évekig az internethasználat tekintetében az idősebb korosztályok nagy lemaradásokkal küzdöttek. Az, hogy ki mikor született, nagyban befolyásolja az internethez és annak használatához való hozzáállását. Annak fényében, hogy az aktív idősek aránya növekszik, egyre nagyobb figyelmet kell fordítsunk az interneten való jelenlétükre is (Ercsey, 2021).

Hazánkban 2014-ben a 65-74 éves korosztály 30%-a volt internethasználó, azonban 2 évvel később, 2016-ban már a fent említett korosztály több mint 50%-a (Bene, Mór & Zombory, 2020). Az online felületek tudatos használata pozitívan tud hatni az idős emberek életére, hiszen a felületek használatával az egyén tudása nem marad el a többi társadalmi szereplőtől, aminek eredményeképpen nem fogja magát kirekesztve érezni, életminősége javulhat, magányossága csökkenhet.

„Az IKT-t használó idősek úgy érzik, sokkal magabiztosabbak és kevésbé vannak elszigetelve a társadalomtól, megnövekednek látják a társadalmi támogatást és társadalmi interakciót, jobb kognitív képességekkel rendelkeznek, fennmaradhat a függetlenség érzése a mindennapi életükben és körükben alacsonyabb szintű depressziót mérnek a kutatók” (Kristóf & Győri, 2021, p. 140).

1.2.3. IKT képzések Magyarországon

A 2000-es évek elején megkezdődtek hazánkban az informatikai képzések, illetve az infokommunikációs eszközök használatát elősegítő kurzusok (Bene, 2017).

Az utóbbi években egyre nagyobb számban indítanak időseknek szóló IKT tanfolyamokat, melyekre növekvő igény mutatkozik. A Magyar Kormány stratégiai szinten a 2010-es évek közepétől kezdett el foglalkozni a digitalizációval. Magyarországon 2012-ben elindult a „SkypeCare” program, melynek az volt a célja, hogy a tartós gondozásban lévő személyeknek az internetkapcsolat és a számítógép biztosításával gördülékenyebbé tegyék a hozzátartozókkal való kapcsolattartást annak érdekében, hogy az idős életminősége és mentális jólléte ez által javulhasson. A számítógép gördülékeny használatának elősegítésére fiatal önkéntesek segítették az idősebb korosztályt (Széman, 2012).

2015-ben elindult a Digitális Jólét Program, melynek célja az volt, hogy Magyarország minden polgára a digitalizáció nyertese lehessen. 2018-ban megjelent a Digitális Jólét Program 2.0, amely specifikusan az idősödő korosztály internethasználati tudását, ismereteit szeretne volna kiterjeszteni. A program keretében az említett évben közel százezer 65 év feletti állampolgár szerezhette meg a számítógép és internethasználatához szükséges ismereteket.

1.3. A biztonságos internethasználat és a kiberbűnözés

1.3.1. A biztonságos internethasználatról, digitális tudatosság

Az ember alapvető szükségleteihez tartozik a biztonságra való törekedés. Miután fiziológiai szükségleteinket kielégítettük, fontos prioritásunkká válik, hogy elkerüljük a különböző veszélyforrásokat, megvédjük testi épségünket és anyagi javainkat.

1. ábra: Maslow szükséglethierarchia piramisa

Forrás: <https://medianetinfo.wordpress.com/2017/10/24/abraham-maslow-szukseglethierarchia-elmelete/>

A digitális tudatosság fogalma azt a fajta magatartási formát foglalja magába, amit minden embernek követnie kell, aki digitális eszközt vagy internetet használ. Ennek értelmében a világhálón olyan magatartást kell tanúsítson, amellyel megvédheti személyes adatait és saját magát is (Molnár, 2021).

1.3.2. Kiberbűnözés

A kiberbűnözés egy olyan illegális, többnyire anyagai haszonnal járó tevékenység, amely informatikai eszközök felhasználásával, segítségével próbál minél több kiszolgáltatott helyzetben lévő személyt megtéveszteni, behálózni (Bányász, 2017).

Annak érdekében, hogy az idősök biztonságosan és hasznosan töltsék el idejüket, az egyes webhelyeken fel kell hívnunk a figyelmüket azok veszélyeire is. A kiberbűnözés egyre inkább megjelenik a mindennapi életünkben, és ha nem vagyunk elég körültekintőek, könnyen áldozattá válhatunk, hiszen a kiberbűnözők eszközei egyre inkább kifinomultabbá válnak az információk megszerzését illetően.

Ezek a bűnelkövetők egyre jobban és gyorsabban tudnak azonosulni és reagálni az információtechnológia aktuális változásaira, fejlődésére, trendjeire. Mivel a tudás hatalom, ezért ezekkel az eszközökkel könnyen ki tudják használni azokat az emberi tulajdonságokat, melyekre hatást gyakorolva könnyen olyan adatokhoz tudnak jutni,

amellyel szélsőséges esetben akár az egész életünk felett át tudják venni az irányítást. Az interneten rengeteg olyan adatbázis létezik, ahol kiszivárgott banki információkon keresztül az összes személyes adatunkat meg lehet tudni. Ilyen kiszivárgott személyes adat lehet például a felhasználónevünk, lakcímünk, személyazonosító okmányaink száma, vagy folyószámlaszámunk (Molnár, 2021).

1.3.3. Idősekkel szemben elkövetett leggyakoribb internetes csalások

Az internetes csalásokkal kapcsolatban léteznek olyan veszélyek, amikor különböző kémprogramokkal, direkt információkkal, reklámokkal, vagy e-mailen keresztül terjedő vírusokkal fertőzik meg a számítógépet, amelyen keresztül kihasználják az operációs rendszer sérülékenységet, vagy a tájékozatlan személy szűkös jártasságát, miközben adatokat lopnak el, vagy gyűjtenek a felhasználó hozzájárulása vagy tudta nélkül (Molnár, 2021).

A következő gyakran előforduló csalási forma az idősekkel szemben elkövetett romantikus csalások. Manapság egyre több idős személy jelent olyan eseteket, melyben külföldi, idegen férfiak, nők adják ki magukat Afganisztánban szolgáló katonának, vagy orvosnak, és próbálnak beférkőzni egy-egy érzelmileg kiszolgáltatott idős életébe, azzal a címszóval, hogy hamarosan haza fognak érkezni, és boldog, hosszú életet fognak együtt tölteni, csak épp előtte pénzre lenne szükségük a hazautazásukhoz, annak ellenére, hogy a kapcsolat elején kimagasló jövedelmükkel kecsegtették az áldozataikat. A csalás e formája úgy kezdődik, hogy a bűnelkövető a közösségi média különböző platformjaira (Pl. Facebook) hamis, külsőleg vonzó karakterű profillal regisztrál, majd elkezd a potenciális, - jelen esetben - idős, özvegy, hajadon, egyedülálló magányos időseket (férfiakat és nőket egyaránt) felderíteni, majd behálózni. Ezekkel az áldozatokkal folyamatosan tartja a kapcsolatot, és az idő előrehaladtával egyre bensőségebb, romantikusabb viszonyt alakít ki, amellyel ki tudja használni az áldozat jóhiszeműségét, míg végül az áldozat megsajnálja és pénzt fog neki küldeni. Az ilyen típusú bűnelkövetők motivációja minden esetben a vagyoni haszonszerzés (Tóth, 2023).

A következő nagy csoport a webáruházban, apróhirdetési oldalon történő csalások. Napjainkban gyakoriak a közösségi oldalakon megjelenő olyan hirdetések, amelyek nagy árengedménnyel kecsegtetve hívják fel magukra a figyelmet. Néha még az is előfordul, hogy névre szólóan célozzák meg a személyt e-mailen vagy a közösségi platformokon keresztül a különböző kihagyhatatlan ajánlatokkal. Gyakori, hogy az időseket is megcélozzák ezekkel a hirdetésekkel, akik ha nem elég körültekintőek az adott tárgyat

könnyen, gondolkodás nélkül megrendelhetik. Ezekben az esetekben legtöbbször a sértett megkapja a csomagot, azonban mivel csak az átvételt követően bontja fel, akkor szembesül vele, hogy nem is a megrendelt termék, hanem egészen más (kisebb értékű, hibás, hiányos, vagy egyéb termék) van benne. Mivel ezek a weboldalak gyakran csak előre utalásos, banki fizetési módot ajánlanak fel, így megesik, hogy a pénz elküldését és a csomag megérkezését követően ezek a weboldalak elérhetatlenné válnak (Kollár, 2018).

1.3.4. A KiberPajzs szerepe az egyre szélesebb körben terjedő internetes csalások kapcsán

A digitális globalizáció korában az interneten elkövetett pénzügyi bűnözés is egyre szélesebb körben megjelenik. Az internetes bűnözők módszerei egyre kifinomultabbá válnak, amely következtében már az áldozattól távol is könnyedén hozzájuthatnak a számukra fontos adatokhoz és információkhoz. A pénzügyi bűnözés következményei nagyon károsak, mivel az anyagi károkon kívül, a személyek sokszor maradandó pszichés károsodásokat is elszenvedhetnek. Erre reagálva az internetes bűnözők elleni védekezés érdekében jött létre 2022-ben a magyar KiberPajzs² projekt. A kezdeményezést a Magyar Nemzeti Bank indítványozta, amihez később csatlakozott a Magyar Bankszövetség, az Országos Rendőrfőkapitányság, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Nemzeti Kibervédelmi Intézete és Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. A KiberPajzs egy olyan szervezetek közötti együttműködésen alapuló kezdeményezés, amelynek célja a lakosság pénzügyi tudatosságának a fejlesztése, olyan edukációs tartalmakon keresztül, melynek segítségével az egyre szélesebb körben előforduló kiberbűnözések száma visszaszoríthatóvá válna (Kovács & Terták, 2024).

1.3.5. A kiberbűnözők felderítésének nehézségei az elkövetők, áldozatok, és jogalkotók oldaláról

A bűnözők dolgát gyakran megnehezíti az elkövetők sokfélesége, anonimitása, technikai ismerete és a határon átnyúló kiberbűnözés különböző formái. Mivel a helyi szabályozás, vagy a nemzetközi egyezmények hiánya nem minden esetben teszi lehetővé a bűnelkövető azonosítását, így azok más országból akár következmények nélkül követhetik el bűncselekményeiket. Gyakori probléma, hogy a bizonyítékok megszerzése nehézségekbe ütközik, mivel a szolgáltatók és a hatósági szervek együttműködése nem

² KiberPajzs elérhetősége: <https://kiberpajzs.hu/>

problémamentes, továbbá a titkosítással védett adatok feltörése időigényes, és komoly szakértelmet igényel.

Nagyon komoly kihívást jelent a nyomozati szervek számára az újabbnál-újabb technológiai eszközök és elkövetési módszerek megjelenése, mivel ezekhez már nem elegendő az általános informatika jártasság, a felderítéshez mára szükségessé válik a magas szintű technikai tudás és gyakorlati jártasság megléte.

A sértettek esetében a kiberbűnözők felderítését sok esetben megnehezíti az, hogy nem minden esetben realizálják, hogy bűncselekmény áldozatai lettek, sokszor családi nyomás hatására jelentik csak az eseteiket.

A jogalkotók számára pedig nagy kihívást okoz a kiberbűnözés eseteinek növekvő tendenciája, és az új bűnözői módszerek megjelenése. Sok esetben még a büntetésvégrehajtási szerveknél sincs kialakult bírói gyakorlat az újként megjelent bűncselekményekkel szemben. Gyakorta előfordul, hogy a kiberbűnözés esetei nem kerülnek megkülönböztetésre a hagyományos bűncselekményektől, hanem megpróbálnak a meglévő jogi előírások alapján megoldást találni rájuk. Ebből fakad, hogy a kiberbűnelkövetések csak egy nagyon kis hányada kerül be a bűnügyi statisztikába, mivel ez a fajta besorolási módszer szinte lehetetlenné teszi azok számbavételét (Szász, 2017).

2. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

2.1. Kutatási cél

A szakdolgozatom témája az idősödő korosztály internetnethasználati szokásait, valamint a rájuk leselkedő veszélyeket öleli körül.

Kutatásom célja megtudni és feltérképezni azt, hogy az idősödő korosztály milyen tapasztalatokat szerzett a világhálón eltöltött idő során, érte-e már őket valamilyen negatív tapasztalat annak használatból, továbbá, hogy kaptak-e valamilyen segítséget a környezetükből, amellyel el tudták sajátítani a tudatos internethasználatot.

2.2. Hipotézisek

1. Feltételezem, hogy az internet megjelenése, és annak egyre szélesebb körű használata az idősebb generációt is érinti, s ez hatással van az idősödő generáció életminőségére, mindennapi életére.
2. Feltételezem, hogy az idősebb korosztályhoz tartozók nem kapnak megfelelő tájékoztatói lehetőséget a biztonságos internethasználatról.
3. Feltételezem, hogy az idősebb korosztálynak nincs megfelelő kompetenciája kiszűrni az internetes csalók jelenlétét.
4. Feltételezem, hogy a megkérdezettek közül néhányan már kerültek kellemetlen helyzetbe egyes webes felületek böngészésével.
5. Feltételezem, hogy az internetes csalásokat csökkenteni lehetne olyan interaktív ismeretterjesztő programok szervezésével, amit az idősek is könnyen fel tudnak fedezni.

2.3. Alkalmazott módszer és eszköz, az interjútechnika alkalmazása

A tanulmány elkészítéséhez a szóbeli kikérdezés módszerét és az interjú eszközét alkalmaztam, azon belül is a félig strukturált interjút, amellyel az idősebb korosztály internethasználatának a jellegzetességeit kívánom feltárni. Azért választottam a szóbeli kikérdezés módszerét, mivel szerettem volna közvetlenül, személyesebb információhoz jutni a téma kapcsán. Továbbá feltételeztem, hogyha a kérdőíves módszert választom, az idősek egyedül, személyes segítség nélkül, nehezen boldogultak volna annak kitöltésével.

2.3.1. Interjúterv

Az interjú kérdéseit (1. számú melléklet) egymástól különálló szekciókra osztottam. A kérdéseket az interjúkat megelőző időszakban állítottam össze úgy, hogy az az internethasználat minden egyes szegmensét megvilágítsa. A kérdésekkel próbáltam mindenre kitérni, de a kérdések között volt olyan is, amire nem kérdeztem rá külön, mivel azt az interjúalanyaim megelőzve a kérdést, már válaszoltak rá.

Az interjú első szekciójába kerültek az általános információk az interjúalanyról és az ő internethasználati szokásairól.

A második szekcióba kerültek be azok a kérdések, amelyek az internetes vásárlásokkal kapcsolatosak.

A harmadik csoportba azok a kérdések kerültek, amelyek a hiteltelen közösségi média reklámokra, hírekre vonatkoznak.

A negyedik szekcióba került kérdésekkel az egyén személyes tapasztalatiról kérdeztem.

Végül az utolsó szekcióba azokat a kérdéseket tettem fel, amelyek nagyban előre mozdították vizsgálat eredményeit a témakörhöz kapcsolódó problémák megelőzése és kezelése tekintetében.

2.3.2. Az interjú felvételének jellegzetességei

A) Az interjúalanyok kiválasztásának szempontjai, kapcsolatfelvétel, előzetes információk

Fontos szempont volt számomra az interjúalanyok kiválasztásánál, hogy azt olyan személyekkel készítsem el, akik napi szinten használják az internetet. A nyár folyamán szerencsém volt részt venni egy olyan idősök védelmében tartott bűnmegelőzési előadáson, amely pontosan az internetes csalásokat ölelte körül. Az előadást a terepgyakorlati helyemen tartották, ahol több olyan idős klubtag is megjelent, akikkel addig még nem volt lehetőségem találkozni. Az előadás segítségével le tudtam szűkíteni a kört azokra a személyekre, akik ténylegesen napi szinten használják az internetet, és akiket később fel tudtam kérni az interjúban való részvételre. Mivel az intézményből nem mindenki vállalta az interjúban való részvételt, így a lakóhelyem élő internethasználó idősöket is fel kellett kutatnom. A felkeresés során sokan azért nem vállalták az interjúban való részvételt, mivel nem szerették volna megosztani személyes tapasztalatukat a témával kapcsolatban, vagy pedig nem gondolták, hogy tudnának válaszolni a feltett kérdéseimre.

B) Az interjú felvételének körülményei, annak rögzítése (hely, időpont, időtartam)

Az interjúkat minden esetben személyes jelenléttel készítettem el. Az interjúalanyok nagyon rugalmasak és segítőkészek voltak, a találkozókat kölcsönösen igazítottuk egymás napirendjéhez. Az interjúk egy részét a gyakorló intézmény egy csendes termében készítettem el, ahol lehetőségem volt megteremteni a kellő biztonságos környezetet, melyben ők is nyugodtan ki tudtak bontakozni. A többi interjút az alanyok otthonában vettem fel. Az interjúk elkészítése előtt mindig engedélyt kértem a hangfelvétel készítésére. Tájékoztattam interjúalanyaimat arról, hogy összességében mi várható az interjúban, hogy nincsenek jó vagy rossz válaszok, hogy az elhangzott információkat bizalmasan fogom kezelni, csak az elemzésre fogom felhasználni, valamint arról, hogy az interjú körülbelül 30-60 percet fog igénybe venni. Az interjúk felvétele során megfigyelhető volt, hogy a beszélgetés elején kis izgatottság mindig volt bennem is és az interjúalanyokban is, de az idő előrehaladtával érezhető volt, hogy egyre jobban tudtunk egymáshoz igazodni, és teljesen ki tudtuk zárni a tényt, miszerint nekem ezt most hangfelvétellel kell rögzítenem. Az interjúban résztvevők eltérő korosztályú idős, nyugdíjas személyek, akik napi szinten használják az infokommunikációs eszközöket, ezen belül az internetet. Kutatásomhoz összesen 10 interjút készítettem el. Az interjúban nyolc nő és két férfi szerepelt. Életkori megoszlás szerint a 60 éves kategóriában egy férfi, a 60 év feletti kategóriában két nő, a 65 éves kategóriában egy nő, a 65 év feletti kategóriában pedig egy férfi és öt nő szerepelt.

2.4. A kiértékelés módszere

Az interjúban részt vett tíz ember ugyan reprezentatív mintának nem tekinthető, ugyanakkor mivel internethasználati szokásaik, tapasztalataik eltérnek egymástól, így széles spektrumból tudtam a témában vizsgálgódni, és ezáltal a kutatás hozzájárulhat a kérdéskör megismeréséhez.

Az összes interjút sikerült hangfelvétellel rögzítenem, így a kiértékeléshez és a későbbi dolgozatba illesztéshez először mindegyik interjút legépeltem, majd a feltett kérdések mentén elemeztem őket. A dolgozatban pedig deduktív módon, a kérdéseket és a hipotéziseket alapul véve elemeztem.

3. AZ EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

Ebben a fejezetben részletesen be fogom mutatni a kutatási kérdésekre kapott válaszok eredményeit. A bemutatás során szeretnék egy részletesebb képet festeni az interjúalanyok általános érdeklődési köréről, családi környezetéről, internethez való viszonyukról, internetes tudatosságukról, valamint a személyesen átélt tapasztalatairól. Mivel néhány kérdés szorosan kapcsolódott egymáshoz, így azokat egy azon csoportban elemeztem.

Első körben az kérdezettek iskolai végzettségére és az általános internethasználati szokásokra vonatkozó kérdésekre kerestem válaszokat.

A megkérdezett alanyok mindegyike több mint egy évtizede, rendszeresen, napi több órában használja az internetet olyan célokra, mint például a tájékozódás, kapcsolattartás (szeretteikkel, barátaikkal, ismerőseikkel), szórakozás, számlafizetés és online rendelés. Interjúalanyaim legfőképp otthon használják az internetet asztalai számítógép és okostelefon segítségével. A válaszadók iskolai végzettségét tekintve két fő alapfokú (8 általános), hat fő szakmunkás, egy fő érettségivel, egy fő pedig felsőfokú végzettséggel (főiskola) rendelkezik. Az internethasználatot két személy kivételével saját maguktól, önmagukat folyamatosan képezve sajátították el. A két személy egyike részt vett egy idősök számára indított internetes képzésen, a másik pedig az egykori munkahelyén sajátította el az internethasználatot. A legnépszerűbb alkalmazások, közösségi média felületek körükben a Facebook, a Messenger, illetve a YouTube és a TikTok.

A megkérdezettek arra a kérdésemre, hogy kaptak-e megfelelő tájékoztatást arról, hogy milyen negatív hatásai, veszélyei lehetnek a nem megfelelő internethasználatnak, szinte egyöntetűen nemmel válaszoltak. Összesen hárman voltak, akik a családjuktól csak felületesen kaptak némi tájékoztatást a témában. Az interjúalanyok többségétől ilyen válaszok érkeztek a téma kapcsán;

„Hát igen halottam már mástól is [...] de úgy közvetlenül én nem kaptam róla pontos tájékoztatást. Nem voltam olyan helyen, hogy elmagyarázzák.” (77 éves nő, alapfokú képzettség)

„Hát végül is nem kaptam, [...] csak amit ott a netem olvastam, aszerint tájékozódtam. [...] Hát ugye, hogy visszaélhetnek az embereknek a bankkártyájával, vagy az időseket is felhasználhatják, mert nem elég tájékozottak és akkor evégett, ezekről olvastam.” (70 éves nő, alapfokú képzettség)

„Hát erről nem beszéltünk akkor. Amikor elkezdtem internetezni, ilyenről nem kaptam tájékoztatást, majd csak később jutott tudomásomra.” (74 éves nő, érettségizett)

Amikor ezeket az interjúalanyokat arról kérdeztem, hogy milyen fajta információkat kaptak családjaiktól, annyit válaszoltak, hogy ne nyissanak meg olyan oldalakat és üzeneteket, amelyek nem tűnnek hitelesnek, továbbá, hogy ne reagáljanak az egyes külföldi oldalak megkeresésére. Ez az információnyújtás egyrészt pozitív volt a családok felől, hiszen felhívták szeretteik figyelmét az egyes veszélyekre. Másrészt a probléma abból fakad, hogy a családtagok nem kísérik figyelemmel az idős ember mindennapi internethasználatát - ez lehetetlen is lenne - így az idősek nem feltétlenül tudják egyedül megállapítani az egyes oldalak, üzenetek valódiságát, hiszen az internetes családok már olyan kifinomult módszerekkel dolgoznak (Pl. mesterséges intelligencia), mellyel könnyen realisztikus állításokkal tudják megtéveszteni az internetezőket.

Két interjúalany azonban részt vett olyan alapfokú számítógépes tanfolyamokon, ahol felhívták a figyelmüket az internet negatív aspektusaira. Ők így fogalmaztak:
„Volt érintve ilyen dolgok [...] például az oldalaknak a megnyitása, [...] vagy úgymond [...] ha rejtett helyekről, hogy nem ismerős a cím, akkor [...] vagy ne nyissuk meg, vagy ne válaszoljunk. Meg úgymond saját adatot ne adjunk meg nekik.” (68 éves férfi, szakmunkás)

„Igen kaptam, sőt nekünk [...] kellett kitölteni papírt is, mert olyan munkahelyen dolgoztam, ahol ilyen [...] titoktartási meg [...] adatvédelmi [...] dolgokat alá kellett írni. Fel is lett hívva a figyelmem, de [...] munkakörömmel összefüggően kellett is ilyen nyilatkozatot tenni.” (63 éves nő, főiskola)

Az interjú azon részéhez érve, melyben feltettem a kérdést, hogy az alanyok el tudnák-e képzelni az életüket internet nélkül, érdekes válaszokat kaptam. Egyfelől azért használják az internetet, mivel az idősek szeretnek lépést tartani a korról és minden hírről, minden eseményről tudomást szerezni. A kérdéskör kapcsán egyik interjúalanyom elmondta, hogy:

„Régen karórát viseltünk, most okosórát, minden eszközzel fel vagyunk vértézve úgy a lakásba, minden körülvesz. [...] Okostévé, okosmosógép, okosszárítógép, okoslégkondi, hát már most ezek nélkül lehetetlen élni, én úgy gondolom [...] és [...] haladni kell a korról.” (63 éves nő, főiskola)

A többi válaszadó is osztozott ezen a véleményen, továbbá azt is elmondták, hogy teljesen elszoktak már például az újságvásárlástól és roppant kényelmes számukra az, hogy otthonuk nyugalmaiban például a Google segítségével azt a könyvet olvassák el,

vagy azt a régi filmet nézik meg, amit ők akkor, abban a pillanatban szeretnének. Másfelől úgy fogalmaztak, hogy rá vannak kényszerülve arra, hogy megtanulják például az online csekkbefizetést, vagy az online jegyvásárlást, hiszen ahogyan megyünk előre az időben, ezek a dolgok nemsokára már csak elektronikus formában lesznek elérhetőek.

Az egyik interjúalanyom úgy fogalmazott:

„Én azt mondom, hogy a petróleumlámpától indultam, és örülök, hogy megérhettem ezt. [...] ez 70 év, és pont ma mondtam azt, hogy mi lesz 70 év múlva [...] ha ilyen rohamosan fejlődött a világ 70 év alatt, akkor a következő 70 évet, ha élitek, hatalmas változás lesz”.
(74 éves nő, érettségizett)

Ami még nagyon fontos, hogy sokan már azért sem tudják elképzelni az életüket okoseszközök nélkül, mivel egyedül élnek, rokonaiktól távol, azonban ezzel és ezen keresztül napi szinten tudják tartani a kapcsolatot a távol élő szeretteikkel, rokonaikkal, barátaikkal, ami nagyban hozzájárul az időskori elmagányosodás megelőzéséhez és a mentális egyensúlyuk megőrzéséhez.

„Tulajdonképpen a számítógép és óriási nagydolog. És nagyon közel hoz mindenkit, mindenkit a [...] 300-400-500 kilométerre lakó rokonságot is közel hozza az emberhez, nagyon jó dolog, attól függetlenül nagyon jó dolognak tartom.” (71 éves nő, érettségizett)
„Hát nem is tudom, hogy most a kapcsolattartást is, hogy tudnánk megoldani, mert így legalább látjuk a gyerekeinket, látjuk a szép tájakat, fotózni tudunk, egy eszközzel szinte mindent meg tudunk csinálni, akár merre elmegy az ember a világon, tehát úgy mondom, hogy most már nélkülözhetetlenek ezek a dolgok.” (63 éves nő, főiskola)

Arra a kérdésemre, hogy milyen hatást gyakorol az interjúalanyok mindennapi életére az internethasználat azt a választ kaptam, hogy pozitívan hat rájuk, előre viszi őket mind abban, hogy karban tudják tartani agyukat a használat során, és abban is, hogy nem szűkül be a látásmódjuk azokkal a személyekkel ellentétben, akik mondjuk csak a televízióból informálódnak.

„Pozitív hatást gyakorol rám, úgy érzem, teljesen előrevisz, egy kicsit ez az agyamat is mozgatja. Ez nagyon fontos, szeretek játszani is [...] és szintén előre visz egy kicsit, hogy a gondolkodásom nem tompul el teljesen, az embernek [...] egy kicsit próbál fiatalos maradni a gondolkodása is [...] haladunk egy kicsit a korral. Fontos nagyon az internet.”
(71 éves nő, érettségizett)

Összeségében tehát elmondható, hogy az internethasználat az idős személyek életének szerves részévé vált, és kevesen tudnák már elképzelni az életüket internet nélkül. Az egyik interjúalanyom röviden összefoglalta ezt a tényállást;

„Bizonyos értelemben a világgal együtt kell haladni, rá vagyunk egy kicsit kényszerítve, de [...] előnyét is tudom mondani ennek, mivel hogy, haladni kell a korral, meg kell tanulni, ha tetszik, ha nem. [...] Le kell tenni a „nagyamatelefont.” (63 éves nő, főiskola)

Második körben az idősök internetes vásárlási szokásairól tettem fel kérdéseket. A megkérdezettek internetes vásárlási szokásait tekintve a válaszadók két különböző csoportra oszthatók. Az első csoportba tartoznak azok, akik nem, vagy csak a családtagjaik segítségével vásárolnak nagyon ritkán egy-két fontosabb dolgot az internetről, és vannak a második csoportba tartozók, akik akár egy hónapban többször is vásárolnak olyan kínai nagykereskedelmi oldalakról, mint például a Temu, a Shein és az Aliexpress. Ezek az oldalak azért is olyan népszerűek, mivel pár száz forintért tudnak megrendelni olyan termékeket, amik a hirdetésben nagyon jó minőségűnek néznek ki, de a valóságban sokszor a megrendelőnek csalódnia kell bennük.

Interjúalanyaim a magyarországi oldalakról inkább háztartási cikkeket, műszaki cikkeket, míg a külföldi oldalakról ruházati termékeket és apróbb háztartásbeli termékeket vásárolnak leginkább.

Az online vásárláskor használható fizetési módok közül leginkább az utánvétes fizetési módot választják azért, mivel több olyan esetet is hallottak, melyben a megrendelt terméket kifizették, de hónapok után sem érkezett meg a csomag, vagy olyat, amikor a termék összegét duplán vonták le a vevő kártyájáról. Többségüknek biztonságot ad látni, hogy hivatalos cég szállítja ki csomagjaikat és hogy az átvételkor készpénzben ki tudják fizetni azokat.

Azonban az olyan külföldi oldalaknál, mint például a Temu, Shein, Aliexpress kizárólag online fizetés lehetséges, így ha innen rendel valaki, kénytelen megadni a bankkártyájához tartozó adatokat. Ezekről a cégekről az utóbbi időben vegyes információkat lehetett hallani azzal kapcsolatban például, hogy a felhasználókról adatot gyűjtenek (adathalászkodás), nem küldik ki a termékeket időben, vagy pedig ha ki is küldik, a termék silány minőségű. Sajnálatos módon több interjúalanyom is jelezte azt, hogy nekik is van hasonló tapasztalatuk ezekkel az oldalakkal kapcsolatban. Az egyikük például 20.000 Ft értékben rendelt unokájának iskolakezdésre őszi ruházati termékeket, el is utalta az árát, viszont sajnos a rendelése a mai napig (2024.09.05.) nem érkezett meg. Elmondta, hogy felvette a kapcsolatot az adott cég ügyfélszolgálatával, akik teljesen figyelmen kívül hagyták, nem is válaszoltak a bejelentésére. Az interjúalanyaim elmondták, hogy az esetek többségében nagyon körültekintően vásárolnak az interneten,

mindig megnézik a cégek értékelését, és több oldalt is átböngésznek, összehasonlításképpen az adott termékről, mielőtt azt megrendelnék. Volt olyan interjúalanyom, akit azonban a körültekintés ellenére is sikerült félrevezetni.

„Egyszer fordult elő, hogy rendeltem egy kerti bútort [...] és kifizettem, nem szeretnék most hazudni, hogy mennyibe került [...] és az volt nekem a furcsa, hogy a futár a hónap alatt hozza. Mondom, hogy lehet az, hogy egy ilyen kerti bútor hogy férhet el, na, hát mikor megláttam [...] ki sem akartam bontani, aztán ott variáltunk a gyermekeimmel. [...] Végül is kibontottam. Na, hát ilyet se vásárolnék többet. [...] Nem is az volt a csomagban, amit én vártam. Képen nagyon jól nézett ki. [...] Úgyhogy most már figyelem, hogy mennyi a súlya, ha olyasmit rendelek [...] megnézem hány kg.” (74 éves nő, érettségizett)

Arra a kérdésemre, hogy kaptak-e már olyan megkeresést, akár telefonon, akár internetet keresztül idegen személyektől, ahol valamit el szerettek volna adni, egyértelműen igennel feleltek. Leggyakrabban telefon keresztül keresik meg őket, ahol különféle gyógyszereket, étrendkiegészítőket, szépségápolási termékeket ajánlanak fel nekik néhány ezer forintért. Az interjúalanyaim elmondták, hogy ők ezeket a megkereséseket megpróbálják ignorálni, szépen elmondani nekik, hogy nem kéri az adott terméket, de sokszor fordul elő olyan is, hogy egy nap többször keresik meg őket, és szinte már erőszakosan próbálják rábeszélni őket arra, hogy vegyék meg a termékeiket.

Vannak olyan hitelesnek tűnő cégek is, akik SMS formájában keresik meg az embereket, olyan információkra hivatkozva, mint például az, hogy „csomagja megérkezett a központi raktárba, azonban vámolás, vagy hiányos adatok miatt nem tudjuk kiszállítani, ezért kérjük az alábbi linkre kattintva fizesse ki a fennmaradó összeget”. Az ilyen üzeneteknek a hitelességét nehéz kiszűrni akkor, ha a személy éppen csomagot vár. Több interjúalanyom is elmesélte, hogy ők is kaptak már ilyen tartalmú üzeneteket, azonban szerencsére egyikőjüket sem sikerült ezeknek a cégeknek átverniük.

RCS-csevegés vele: +91 62961 30415. Részletek

[Postai információ]: Az Ön expressz küldeménye megérkezett az átrakóállomásra, de nem kézbesíthető, mert a cím nem egyértelmű vagy hiányos. Kérjük, azonnal kattintson a link címére: <https://t.ly/cdzcs?KZi=CuXGEBvLJ0> Az információk frissítése után újra kiszállítjuk.

1. kép: Példa azokra a csalókra, akik SMS-ben keresik fel áldozataikat

Forrás: <https://szendreiadam.hu/tippek/penzugyi-csalasok-atveresek/>

Ahogy az jól látszik a beillesztett képről, a csalók üzenetei általában ismeretlen számokról érkeznek és a webes link, amely meg van adva, nem rendelkezik hivatalos internetes tartománynévvel (Pl. .com, .hu), így ezek a valódisága könnyen megkérdőjelezhető.

A megkérdezett személytől több olyan visszajelzés is érkezett, amikor is a képen látható SMS-el próbálták meg félrevezetni. Az egyikük úgy fogalmazott, hogy:

„Jött egy SMS, hogy nekem csomagom érkezett, és [...] nem is rendeltem abba az időbe semmit. De nem tulajdonítottam neki figyelmet, [...] kitöröltem, úgy ahogy volt. Ilyen kétszer fordult elő.” (60 éves férfi, szakmunkás)

A másik interjúalanyunk pedig meg is próbáltak csomagot kiszállítani.

„Volt olyan, igen. [...] Múltkor is megáll a [...] postás, hogy hoztam magának csomagot. Mondom nekem? Hát én nem rendeltem semmit se, de nem nagy volt. [...] Mondom, neki mutassa már meg nekem, hogy mi van ráírva, mert ha kibontom, akkor már annyi. És mondja, hogy ékszer, hát mondom biztos, hogy nem rendeltem. Azt mondja semmi baj, akkor visszaküldjük. [...] Ezért a csomagért olyan öt-hat ezer forintot kellett volna, fizessek.” (77 éves nő, alapfokú képzettség)

Többen pedig nagyon elővigyázatosak, ha ilyen és ehhez hasonló SMS-t kapnak.

„Olyan emberektől jönnek SMS-ek, olyan agyament dolgok, hogy sok hiszékeny embernek [...] nem agyament, de hogy OTP-től, postától jönnek, hogy akkor én „nyertem” nem megyek bele. Én ezt szűröm, meg tiltom. Meg eleve ott van az előhívószám, hogy ez egy ismeretlen. Aztán ott van a beállítások ismét, és a beállításokba eleve az ismeretlen hívók és üzenők tiltva vannak, felkiáltójel van mellettük, és ha én nem teszem spamba, akkor ez beletesz.” (71 éves nő, érettségizett)

A kérdezett idők a hallott és átélt tapasztalatok miatt láthatóan óvatosabbak ma, már ha konkrét pénzköltésről van szó, emiatt is nagyon fontos a kellő felvilágosító munka.

Harmadik körben azokra a kérdésekre kerestem a választ, amelyek a hiteltelen közösségi média reklámokra, hírekre vonatkoznak. Nagyon népszerű leginkább a Facebook-on, hogy olyan hiteltelen cikkeket osztanak meg különböző oldalak a hírfolyamon keresztül, melynek semmi alapja nincs. Ezek a cikkek leginkább a bulvár jellegű (Pl. egy ismert ember halála) hírekkel állnak kapcsolatban, mellyel próbálják minél jobban felhívni magukra a figyelmet és minél több kattintást elérni. Interjúalanyaimat is kérdeztem arról, hogy nyitottak-e már meg, vagy találkoztak-e már ilyen reklámokkal, vagy hírekkel a közösségi média felületeken. Elmondták, hogy egyre gyakrabban „jönnek velük szembe” ilyen állhírek, melyekből egyre nehezebb kiszűrni azok hitelességét. Volt példa arra, hogy ők is megnyitották ezeket a cikkeket, mert egy olyan ismert színésze, vagy sztárról szólt, akinek mindennapi életét ők is figyelemmel kísérik. Feltettem nekik a kérdést, hogy hogyan tudják kiszűrni az egyes hírek hitelességét, vagy hogyan jöttek rá, hogy ezek nem is valós hírek. Válaszul azt felelték, hogy ezekben a cikkekben gyakran olyan mértékű helyesírási hiba van, melyből egyből le lehet szűrni annak hamisságát.

„Hát azért [...] általában látszik az. Itt inkább azt mondanám, hogy rengeteg helyesírási hibával találkozom, amik ugye egyből ráutalnak arra, hogy ez nem lehet komoly, mert [...] engem nagyon irritál, a hozzászólásokban is nagyon irritál a helytelen írásmódok, a helytelen beszéd. [...] Tehát nagyon-nagyon fel lehet ismerni ezeket az oldalakat, én szerintem láthatók, meg hát nagyon tele vannak hibákkal, tehát szerintem felismerhetők. Ritka az, [...] ami nem árulkodik ilyesmiről.” (63 éves nő, főiskola)

Volt, aki azt felelte, hogy amikor megnyitotta a cikket nem is magáról a hírességről szólt, hanem annak egy közeli ismerőséről, vagy családtagjáról, viszont a figyelemfelkeltő címet és képet a hírességre vonatkozóan fogalmazták meg. Az egyik interjúalanyom elmondta, hogy olyan is előfordult, hogy;

„Pont [...] valamelyik nap olvastam egy ilyen címet, hogy X. Y. nevű hírességet megverték az utcán [...] és egyből tudtam, hogy ez egy bődületes átverés. [...] Úgy mond tettek fel olyan képet is a cikkbe, amin ki van maszkírozva, mintha megverték volna, de valahogy nem tudtam elhinni ezt a dolgot. Látszott, hogy a kép sem valós. Meg se nyitottam.” (68 éves férfi, szakmunkás)

Azonban egy másik interjúalanyom úgy felelt erre a kérdésre, hogy;

„Hát volt már olyan, a fotóját felrakták, persze. Hát oszt a fene se tudja, hogy most az meghalt vagy sem. Ezeket megnyitottam [...] elolvastam. Kicsit hiszékeny vagyok, be kell vallani.” (77 éves nő, alapfokú képzettség)

2. kép: Példa álhír terjesztésre

Forrás: <https://www.lakmusz.hu/magyar-celebek-halalhirevel-huzza-be-az-aldozatokat-egy-facebookon-terjed-kriptovalutas-csalassorozat/>

Az interjúban az internetes reklámokról is szó esett, melyről kiderült, hogy több interjúalanyom is áldozattá vált. Elmondták, hogy ezek az esetek böngészés közben történtek, amikor egyes weboldalakon olyan linkre kattintottak rá, amelyről nem is sejtették, hogy vírus. Az egyikük úgy fogalmazott, hogy;

„Rákattintottam böngészés közben egy sötét részre, hogy katt ide, én meg automatikusan oda kattintottam, és [...] nem emlékszek pontosan, hogy mi volt, de utána lett vírusos a telefonom.” (60 éves férfi, szakmunkás)

A másik kérdezett elmesélte, hogy éppen egy online szórólapot nézegetett az egyik weboldalon, amikor az egyik termékre rákattintva megnyílt egy másik felület, ahol néhány másodperc alatt feltörték a számítógépét és megszerezték minden adatát. A csalók külföldön 67 euróért vásárolták a nevében. Az áldozat egyből hívta a bankját, ahol elmondták neki, hogy ha nem jelentette volna az esetet, akkor ezek a csalók mindennap, vagy minden héten csapolták volna a számláját, addig, míg el nem fogyott volna róla a pénz.

„Nézegettem az ilyen online szórólapokat, hogy miket lehet vásárolni, és rákattintottam egy termékre [...] abban a pillanatban nem tudom, hogy hogy, de meg megnyílt egy oldal és ott valahogy rám kapcsolódtak, és megszerezték az összes adatomat. És azonnal 67 euróért vásárolták az én nevemben, külföldön nagyon messze távol tőlem.” (74 éves nő, érettségizett)

Az eset kimenetele az lett, hogy zárolták a számláját. Azóta nagyon körültekintően, óvatosan böngészik és vásárol az interneten.

Az algoritmussal kapcsolatos kérdésekre szinte egyöntetűen ugyanazokat a válaszokat kaptam. Interjúalanyaim elmondták, hogy nagy zavaró és már-már túlzó is az a tényállás miszerint, a termékek, amelyekre korábban rákerestek, folyamatosan megjelennek a hírfolyamukban, az egyes cégek szinte bombázzák őket a hasonló termékekkel. Az egyikük úgy fogalmazott, hogy;

„Úgy érzi az ember, hogy figyelve van, hogy minden léptét, mintha lehallgatnák, mintha állandóan lenne a háta mögött valaki és lesné a felületet, hogy mivel foglalkozik az ember.” (63 éves nő, főiskola)

A dolgozatomban korábban már említettem, hogy a munkaerőpiac elhagyásával az idősök finansziális helyzete is romolhat, még akkor is, ha a munkaerő piacon eltöltött időért öregségi nyugdíjban részesülnek.

Lehetséges, hogy egy fizikai munka elvégzésében már nem szívesen vennének részt, de egy könnyű szellemi munkában még igen, amellyel pénzt is kereshetnének, és hasznosan eltölthetnék az idejüket. Ezek a cégek pont ezt a fajta aspektust tartják szem előtt, amikor megkeresik az idős személyeket. Nagyon csábító lehet számukra az az ajánlat, melyben otthonról, könnyen pénzt tudnának keresni és nyugdíjukat egy kicsit ki tudnák egészíteni. Azonban ez gyakran csak egy internetes megtévesztés alapját képezi. Az egyik interjúalanyom elmesélte, hogy milyen típusú munkát ajánlottak fel neki; *„Otthoni munkáról volt szó, most [...] dobozolást láttam legutóbb, én nem hiszem el, hogy ez valós. Nagyon sok a csalás, [...] és annyira nehéz kiszűrni, hogy melyik az igaz.”* (74 nő, érettségizett)

A másik személy pedig úgy fogalmazott:

„Tiktokon láttam, [...] nem is egyszer, hogy [...] hölgyek tesznek fel hirdetéseket, hogy könnyűmunka, itthoni munka, itthon is el lehet látni ezt a feladatot, nekem nagyon kellene a pénz, de nem merek belevágni, mert félek, de bevallom megfordult a fejemben, hogy felkeresem őket.” (62 éves nő, szakmunkás)

3. kép: Példa a könnyű pénzkereseti lehetőségre

Forrás: Facebook

Az interjúban résztvevőket is arról kérdeztem, hogy az egyes platformokon keresztül ajánlottak-e már nekik könnyű pénzkereseti lehetőségeket. A megkérdezettek közül mindenki találkozott már olyan ajánlatokkal, amiben pénzügyi befektetési lehetőséget ajánlottak fel nekik. Interjúalanyaim ezekre a megkeresésekre eltérően reagáltak. A hirdetésekkel leginkább úgy hívták fel a figyelmüket, hogy hasonló élethelyzetben lévő (Pl. szegénységben élő idős pár) befizetett néhány ezer forintot egy számlára és másnap, vagy nem sokkal később megkapták az értesítést, hogy a pénzük, amit befizettek megsokszorozódott, így hitetve el velük, hogy ez nekik is sikerülhet. Azonban ezek a hirdetések többségükben csak a megtévesztett emberek bankkártyaadatait akarják megszerezni. Az interjúalanyaim ismételten két csoportra bomlottak, hiszen voltak, akik teljesen primitív, hiteltelen dolognak tartották ezt a fajta befektetési lehetőséget:

„Persze, ezeket is rögtön ki lehet szűrni, tehát annyira primitív hirdetések, annyira [...] nem komoly hirdetések látszik. [...] Tehát nem, én ezzel nem szoktam foglalkozni, ezeket próbálom szelektálni, nem igazán szoktam vele foglalkozni.” (63 éves nő, főiskola)

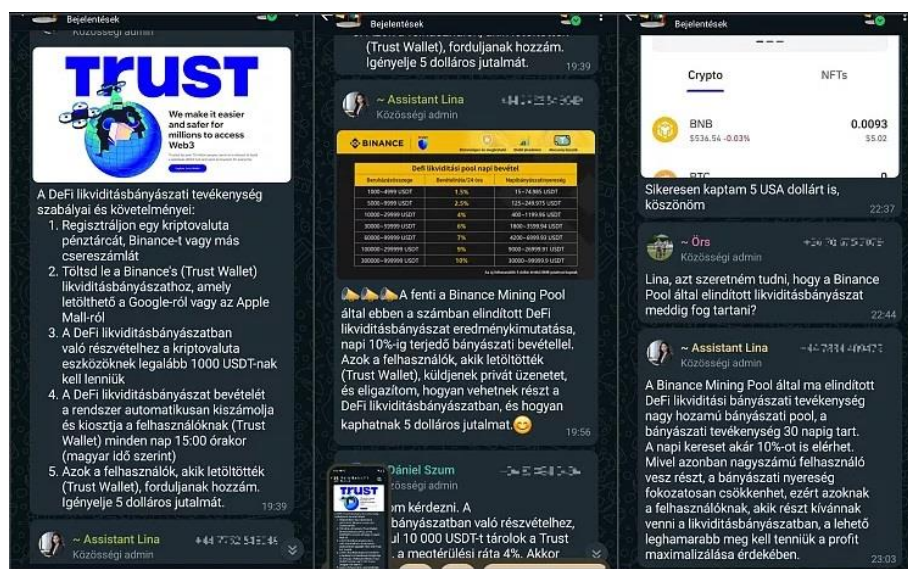
Voltak olyanok, akik megnyitották ezeket a hirdetések, hiszen motiválta őket a könnyű pénzszerzés. Az egyik interjúalanyom, aki csak rákattintott ezekre az ajánlatokra úgy fogalmazott:

„Hát igen, ilyen volt már. Ez ilyen valutás téma volt [...] és [...] el is olvastam, mert annyira csábító volt, de tudtam, hogy ez nem valós, ez a kripto valuta vagy, hogy hívják. De nem léptem be egyáltalán, mert [...] 10.000 Ft-ot kellett volna befektetni és akkor hatalmas összegek jöttek volna ők szerintük. De nem szoktam hagyni magam becsapni, csak érdekelt.” (70 éves nő, alacsony képzettség)

A másik interjúalany azonban már el is gondolkozott rajta, hogy regisztrál az egyik ilyen oldalra, azonban csak az tartotta vissza, hogy nem szeretne volna, ha utána rendszeresen felkeresnék az új ajánlatokkal. Úgy fogalmazott, hogy:

„Igen, igen. Azt ajánlották, hogy hetenként, otthonról 200 ezer forint. [...] Meg mutatta is a sok pénzt, meg az embert is, hogy [...] paraszt házaspár volt és mióta ebbe vannak, tele vannak pénzzel. Nem akartam neki írni, mert ha egyszer ráírok, nem hagyják az ember nyugton, de bevallom, még el is gondolkoztam rajta.” (77 éves nő, alapfokú képzettség)

Ezek a kérdezettek elmondták, hogy a személyes adataikon felül, meg kellett volna adniuk a bankkártyaegyenlegük összegét és a bankkártyáik adatait is. Szerencsés módon egyikük sem dőlt be ennek a csalási módnak, hiszen ezekben a hirdetésekben nem esett szó arról, hogy a megnyert vagy befektetett összeget hogyan fogják majd nekik elutalni.

4. kép: Példa pénzügyi befektetési csalásra a „WhatsApp” alkalmazáson keresztül

Forrás: <https://hu.euronews.com/2024/09/27/csalok-kripto valuta-magyarok-whatsapp>

A következő kérdéskörben az interjúalanyaimat a személyes tapasztalataikról kérdeztem. Ehhez a részhez érve, fontosnak tartom beleilleszteni a dolgozatomba az egyik interjúalanyom esetét, amely alátámasztja a szociális alapszolgáltatás keretében nyújtott nappali ellátás fontosságát és a támogató környezet szükségességét. Ahogyan azt korábban említettem, sok idős internethasználó él egyedül, akiknek nincs ott a támogató családi háttere, akikkel meg tudnák osztani az interneten szerzett tapasztalataikat, és akik meg tudnák védeni őket az internetes veszélyektől, ezért sajnos előfordul, hogy akaratukon kívül kerülnek csalók áldozatává. Ez történt az egyik interjúalanyommal is,

aki majdnem egy „romantikázós” csalás áldozata lett. Interjúalanyom gyakran ismerkedik a közösségi média felületein, hiszen férjét évekkal ezelőtt elveszítette, gyermekei pedig nagyon távol élnek tőle, így velük csak néha, viedóhívás formájában tartja a kapcsolatot. Gyakran érzi magát magányosnak, amit úgy próbál kompenzálni, hogy minden férfit, aki bejelöli őt a közösségi média felületén, visszaigazol. Fontos tudni, hogy ezek a férfiak hamis profilon keresztül jelölik be áldozataikat, általában külföldön élőknek adják ki magukat, és külföldi névvel is vannak regisztrálva a közösségi média oldalakra.

Az idős hölgy története úgy kezdődött, hogy elkezdett beszélgetni a Facebook-on keresztül egy férfival, aki elmondása szerint Franciaországban él és dolgozik. A férfival először csak felületesen ismerkedett, azonban hetekkel később, amikor a hölgy úgy érezte, hogy kezd elmélyülni a kapcsolatuk, elkezdtek romantikus üzeneteket is váltani. Később azonban a romantikus töltetű üzenetek mellett megjelentek olyan baljós üzenetek is, mint az, hogy a férfinak a közeljövőben vakbélműtété lesz, melyet „sajnos” önerőből nem lesz képes finanszírozni, ezért ebben a hölgy segítségét kérte. A férfi a segítségért cserébe ígéretet tett neki, hogy a műtét után meglátogatja őt, majd ideköltözik hozzá, és együtt hosszú boldog életet fognak élni. Sajnálatos módon hölgy minden szavát elhitte a férfinak, még a bankba is elment, ahol hitelt szeretett volna felvenni, de ott szerencsére nem kapta meg a kért összeget. Ezt követően került a látókörbe a helyi idősek klubja, ahol a hölgy a nappali ellátásban részesül. Az idős hölgy az intézményben dolgozóktól (tőlünk) kért segítséget azzal kapcsolatban, hogy nézzenek utána ennek a titokzatos férfinak. Az intézményben dolgozókkal közösen hamar meg is találtuk a férfi profilját, ahol tisztán látszott, hogy a külföldi ismerősei mellett, kizárólag magyar idős hölgyek vannak. Továbbá a profilképén is látszott, hogy az egy internetről letöltött hamis kép, ami valójában nem őt ábrázolja. Erről tájékoztattuk az ellátottat is, aki ezt szinte el sem akarta hinni, hiszen már-már szinte teljesen beszűkült tudatállapotba került a férfi hízeglő ígéreteitől. Tájékoztattuk az ellátottat arról is, hogy ennek az esetnek nagyon rossz végkimenetele is lehetett volna (pl. ellopják az összes félretett pénzét, profilját, adatait stb.). Ezt követően azt javasoltuk neki, hogy a férfit tiltsa le az összes közösségi média felületről és ne beszéljen vele többet, vagy ha úgy érzi, tegyen feljelentést a rendőrségen.

Ez az eset is jól szemlélteti azt, hogy az internet és a média fejlődésével egyre több csaló jelenik meg, akik néhány kedves szót használva teljesen behálózzák az idős embereket. A klubban dolgozó kollégákkal beszélgettünk az esetről, akik elmondták, hogy ebben az idősek klubjában korábban ilyen esetre még nem volt példa. Erre az esetre reagálva felkerestünk egy a helyi rendőrkapitányság bünyügyi osztályán dolgozó őrnagyot,

aki ilyen és ehhez hasonló ügyekkel foglalkozik. Elmondtuk neki a történeteket, és felajánlotta, hogy egy bűnmegelőzési előadás keretében szívesen felhívja az idősek figyelmét az internetes csalásokra. Az előadásra néhány nappal az eset után került sor, ahol az előadó hölgy életszerű, megtörtént esetekkel készült az idősek számára, és elmondta, hogy melyek az idősek felé irányuló csalások leggyakoribb formái. Ez az előadás nagyon hasznos és szükséges volt, hiszen a fent olvasható esetből is az tükröződik, hogy az idősebb korosztály nem feltétlenül képes kiszűrni a csalók jelenlétét az internet világában, hiszen nincs elég tapasztalatuk és ismeretük, ami alapján meg tudnák akadályozni az áldozattá válást.

Továbbá azért is találtam fontosnak ismertetni ezt az idős hölgygel történt esetet, hiszen a szociális munka eszközei közül a prevenciót ugyan nem, de a korrekciós beavatkozást mindenképpen sikerült alkalmazni annak érdekében, hogy ilyen eset a hosszútávú jövőben ne fordulhasson vele elő.

A többi interjúalanyomnak is feltettem ugyanezt a kérdést, és ők válaszul azt felelték, hogy kizárólag azokkal a személyekkel tartják a kapcsolatot, akit régóta ismernek. Ha valaki azonban mégis ismerősnek jelöli őket a közösségi média oldalakon, először alaposan megnézik a profilját, és a közös ismerőseik számát, majd csak ezt követően jelölik vissza az adott személyeket. Elmondták, hogy gyakori jelenség az, hogy külföldi profilok, leggyakrabban férfiak próbálják meg bejelölni őket, ám ők ezeket abban a pillanatban kitörlik.

Az egyik interjúalanyommal történt még egy olyan eset, amikor idegen emberek próbáltak meg visszaélni személyes adataival és képeivel. Elmesélte, hogy ez három évvel ezelőtt történt, amikor az egyik ismerőse felkereste őt a közösségi média egyik felületén, egy olyan ügyben, melyben az ő nevében több ismerősének is megpróbáltak eladni különböző szépségápolási termékeket. Az ismerőse bizonyítékként képernyőfotót is készített az esetről, melyet át is küldött az érintett személynek. Ő hinni sem akart a szemének, amikor meglátta, hogy valóban az ő képével és nevével ellátott profilon keresztül próbálták eladni ezeket a termékeket.

„Három évvel ezelőtt volt egy olyan, hogy [...] írt nekem Messengeren az egyik ismerősöm, hogy az én nevemben próbáltak meg neki eladni [...] nem is tudom, mi volt már az, valamilyen szépségápolási terméket. De tényleg elküldte nekem a minek is mondják [...] képernyőfotót az üzenetről, hogy az én profilképem és nevemben írt neki az a valaki.” (62 éves nő, szakmunkás)

Az eset végkimenetele az lett, hogy a közösségi média profilján keresztül hívta fel ismerősei figyelmét, hogy akinek érkezik az ő nevében ilyen megkeresés, az ne nyissa meg az üzenetet, egyből törölje ki, mert ez egy megtévesztés. Továbbá megkérte őket arra is, hogy aki csak teheti, jelentse a Facebook irányába a hamis profil jelenlétét, mivel ha ezt többen megteszik, az oldal kivizsgálja az ügyet. Ez így is történt, a közösségi oldal néhány órával később törölte a hamis profilt. Elmondta, hogy ez az eset nagyon kellemetlenül érintette, hiszen mióta internetezik, soha nem történt még vele meg hasonló.

Összességében elmondható, hogy mindegyik interjúalanyom rendelkezik olyan személyesen átélt tapasztalatokkal, amely szoros összefüggésben áll az internet negatív aspektusaival.

Végül utolsó körben azokat a kérdéseket tettem fel, amelyek nagyban előre mozdították a vizsgálat eredményeit a problémák megelőzése és kezelése tekintetében.

A megkérdezettek egy része szerint ebben a témában felmerül a naivitás és az intelligencia kérdésköre. Úgy fogalmaztak, hogy „rég” idők nem feltételezik azt, hogy léteznek rosszat akaró emberek. Így, ha felkeresik őket, akkor elhiszik azt, hogy valós a megkeresés, valós helyről keresik őket. A megkérdezettek szerint nagyon sok fórumon, felületen, akár tévében, akár írott formában felhívják az idők figyelmét külön ezekre a problémákra, de így is mindig lesznek olyan „naiv emberek”, akiket „meg lehet vezetni”, függetlenül attól, hogy minden felületen azért igyekeznek az embereket tájékoztatni erről. Egyes válaszadók szerint van egy legszegényebb, kevésbé művelt réteg, akiknek, még ha meg is mutatnák, hogy hogyan kell az egyes infokommunikációs eszközöket használni, akkor sem tudnák elsajátítani azok használatát. Azok az interjúalanyok, akik ezen a véleményen osztoztak, kedvezőbb társadalmi háttérrel rendelkeznek és támogató családi közegben élnek, akik egy úgynevezett védelmi vonalat nyújtanak számukra.

A többi interjúalany szerint mindenképpen a fiatalabb korosztálynak és a médiának kellene felhívni az idők figyelmét a tudatos internethasználatra, hiszen ők azok, akik a világ gyors technikai fejlődésével képesek lépést tartani.

Nagy meglepetést okozott számomra a vizsgálat során az, hogy a megkérdezett személyekből nagyon sokan már nem szívesen vennének részt olyan ismeretterjesztő program keretében szervezett képzésen/rendezvényen, amelyek meg tudnák óvni őket az esetleges áldozattá válástól. A legfőbb indok, amiért már nem vennének részt ilyen programokban az az, hogy időskorukból fakadóan már nem szeretnék új készségeket elsajátítani, vagy nagyon nehézkesen tudnák megoldani azt, hogy eljussanak az ilyen

típusú rendezvényekre. Továbbá ami megfigyelhető volt még náluk, az a kellő motiváció hiánya, többen úgy fogalmaztak, hogy az alapfokú használatát már elsajátították, elboldogulnak vele, így nekik ez a mindennapi használathoz pontosan elegendő. Ezenfelül elmondták, hogy azoknak kellene részt venni ezeken a programokon, akik abszolút nem rendelkeznek semmilyen rálátással az internetes téma kapcsán. Azonban azok a személyek, akik szívesen részt vennének ilyen rendezvényen elmondták, hogy az ember soha nem elégedhet meg azzal a tudással, ami már a kezében van, mindig és folyamatosan fejleszteni kell az internetes jártassághoz szükséges ismeretek. Sosem árt, ha ez ember új ismereteket, tapasztalatokat gyűjt a témában. Szerintük mindenkit ösztönözni kellene arra, hogy minél szélesebb képet kapjanak a témában, annak érdekében, hogy az internetes csalások száma visszaszorítható lehessen. Így tehát az interjúalanyok ennek a téma kapcsán három csoportra osztódtak.

Az első csoportba tartozó idősök, akik időskorukból fakadóan (látás-mozgásszervi problémák miatt) nem vennének részt ilyen programokban, úgy fogalmaztak, hogy:

„Hát nem tudom, 77 éves vagyok, én már nem iskolázok, meg nem [...] vagyok annyira internetes, hogy annyira belemerüljek. (77 éves nő, alapfokú képzettség)

„Hát [...] talán a képzésen részt vennék, de sajnos most már hogy gyengén látok, ez sem.” (70 éves nő, alapfokú képzettség)

A második csoportba tartozók, akik úgy érzik, hogy ők rendelkeznek olyan tudással és kapcsolati hálóval, már sokat megélték és tapasztaltak ahhoz, hogy alaposan ki tudják szűrni az internetes csalók jelenlétét így fogalmaztak:

„Nekem ott vannak a gyerekek, engem tájékoztatnak, meg van annyi rálátásom, hogy ezeket kiszűrjem” (74 éves nő, érettségizett)

„Levontam a következményeket, és [...] már most már úgy nagyjából elboldogulok vele. De soknak szerintem szüksége lenne rá.” (60 éves férfi, szakmunkás)

A harmadik csoportba tartozó személyek pedig nagyon lelkesen álltak a témához, ők úgy fogalmaztak, hogy:

„Hát az sosem árt, ha az ember frissíti a tudását, memóriakészletét.” (68 éves férfi, szakmunkás)

„Nyitott vagyok ezekre bárhányéves vagyok. Szeretem a közösségi dolgokat, szeretek tanulni.” (74 éves nő, érettségi)

„Szerintem ameddig élünk nem baj, ha haladunk előre, úgysem tudunk lépést tartani a fiatalokkal, de azért [...] megpróbálunk egy kicsit.” (62 éves nő, szakmunkás)

4. ÖSSZEGZÉS – HIPOTÉZISEK TESZTELÉSE

1, Az első hipotézisemben feltételezem, hogy az internet megjelenése, és annak egyre szélesebb körű használata az idősebb generációt is érinti, s ez hatással van az idősödő generáció életminőségére, mindennapi életére.

Ez a hipotézisem **beigazolódott**. A vizsgált személyek válaszaikkal egyértelműen alátámasztották, hogy az internethasználattal kevésbé érzik magukat magányosnak, könnyebben fel tudják venni a ritmust a világ gyors fejlődésével, továbbá könnyen elérhetnek olyan információkat, mellyel megkönnyíthetik saját életüket.

2, A második hipotézisemben feltételezem, hogy az idősebb korosztályhoz tartozók nem kapnak megfelelő tájékozási lehetőséget a biztonságos internethasználatról.

E feltételezésem **részben igazolódott be**. Azért csak részben, mivel az interjúban résztvevők közül néhányan vettek már részt olyan alapfokú számítógépes tanfolyamokon, ahol próbálták felhívni a figyelmüket az internet negatív aspektusaira, viszont a többi személy nem, vagy csak családjától érintőlegesen kapott némi információt az internethasználatról. Emellett több interjúalany is megjegyezte, hogy számos felületen elérhető tájékoztatás az internethasználat veszélyeiről.

3, A harmadik hipotézisben feltételezem, hogy az idősebb korosztálynak nincs megfelelő kompetenciája kiszűrni az internetes csalók jelenlétét. A hipotézis részben igazolódott be.

Ez az eredmény számomra meglepő volt, mivel azt gondoltam, hogy a mai modern világban az idősök nem rendelkeznek olyan mértékű készségekkel/képességekkel, amely segítségével ki tudnák szűrni az internetes csalók jelenlétét. Fontos tény azonban, hogy ez a megállapítás a többségre jellemző, mellettük vannak azért olyan interjúalanyok is, akik korábban csalás áldozatává váltak, vagy a mai napig gyanútlanul ismerkednek és böngésznek az internet világában, mit sem sejtve annak esetleges következményeiről.

4, A negyedik hipotézisben feltételezem, hogy a megkérdezettek közül néhányan már kerültek kellemetlen helyzetbe egyes webes felületek böngészésével. Ez a feltételezésem beigazolódott. Interjúalanyaim elmesélték nekem azokat az interneten átélt negatív tapasztalatokat, amelyek nagyon kellemetlenül érintették őket. Volt, aki az internetes vásárlás következtében anyagi kárt szenvedett, volt, akinek személyes adataival, képeivel próbáltak visszaélni, vagy feltörték a számítógépét, amely során megszerezték bankkártyaadatait, előfordult olyan is, hogy hamis profillal próbáltak meg

pénzt kicsikarni az áldozattá vált időstől, vagy egyszerűen olyan vírust küldtek a telefonjukra, amellyel az eszközük használhatatlanná vált.

5, Az ötödik hipotézisemben az *feltételeztem, hogy az internetes csalásokat csökkenteni lehetne olyan interaktív ismeretterjesztő programok szervezésével, amit az idősek is könnyen fel tudnak fedezni.*

E hipotézisem a vizsgálati aranyok körében csak részben, az érintettek kisebb körében (3 fő) igazolódott.

Az interjúban részt vett alanyoknak is feltettem a kérdést, miszerint ők részt vennének-e az ők védelmükért, biztonságukért megszervezett preventív jellegű programokon. A kérdésekre nagyon vegyes válaszokat kaptam. Tulajdonképpen az interjúalanyaimat a válaszok tekintetében három csoportra tudnám bontani.

Az első csoportba tartozók úgy érzik, hogy idős korukból fakadóan (látás-mozgásszervi problémák miatt) már nem vennének részt olyan közösségi programokon, ahol ezt a témakört alaposan körbejárnák.

A második csoportba tartozó személyek úgy vélekednek ezekről az internetes tudatosságot elősegítő programokról, kezdeményezésekről, hogy ők rendelkeznek olyan tudással és kapcsolati hálóval, már sokat megéltek és tapasztaltak ahhoz, hogy alaposan ki tudják szűrni az internetes csalók jelenlétét. Szerintük olyan személyeknek kellene ezeken a programokon részt venni, akik egyedül élnek, csak most csöppentek bele az online világba és nincs kellő rálátásuk, hogy kiszűrjék a csalók jelenlétét.

A harmadik csoportba tartozó személyek pedig nagyon pozitívan álltak a témához. Szerintük az embernek mindig tanulnia kell, soha nem hagyhatja kárbaveszni azt a tudást, amit korábban már megszerzett, ezt fejleszteni kell.

Ezek a programok nyilvánvalóan nem kötelező jelleggel kerülnének megrendezésre, mindenki a saját tudásához, egészségi állapotához mérten önállóan tudná mérlegelni azt, hogy neki szüksége lenne-e ilyen és ehhez hasonló kezdeményezéseken való részvételre.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A kutatásomból egyértelműen kirajzolódik, hogy az idősödő korosztály életében is fontos szerepet játszik az internet. A világhálón eltöltött idő többségében pozitívan hat a mindennapjaikra, hiszen lehetőségük van kapcsolatot tartani távol élő szeretteikkel, lépést tudnak tartani a mindennapok híreivel, be tudnak kapcsolódni egyes internetes programokba, és nem mellesleg, fejleszthetik is gondolkodásmódjukat egy-egy téma kapcsán. Emellett az utóbbi időben több olyan internetes fejlesztőjáték is megjelent, amivel az idősök memóriája jelentősen javulhat, vagy legalább szinten tartható, ami prevenciós jelleggel bírhat a kor előrehaladtával egyre nagyobb arányban kialakuló demencia kapcsán. Azonban az internet pozitív hatása mellett, meg kell említeni annak negatívumait is, ideértve különösen az egyre inkább terjedő családokat, hiszen ahogyan fejlődnek az infokommunikációs eszközök, úgy új és ismeretlen kihívásokkal is szembe kell néznünk, amely az egész társadalmat érintik, beleértve az időseket is.

Éppen ezért, mint leendő szociális munkás szoros együttműködést javasolnék a közösségi média platformokkal, hivatalos szervekkel és fiatalokkal, akikkel közösen egy olyan prevenciós programot/kezdemenyezést hozhatnánk létre, amivel pozitív irányba mozdítanánk el az idős korosztály internethasználatát. Tudom azt, hogy léteznek ilyen képzések pl. a nyugdíjas akadémia, ám a lehetőségek kiterjesztésére, szélesebb körű elérhetőségére lenne szükség. Korábban voltak olyan programok, amelyek során a fiatalok gyakorlat és kutatás keretében eljártak helyi bentlakásos idősök otthonaiba olyan kurzusokat tartani, amelyekben az idősök az alapfokú internethasználatot tudták elsajátítani, és amellyel az idősök életminőségét és mentális jóllétét javítani tudták (Széman, 2012). Ezt jó lenne feleleveníteni, és kiszélesíteni itt Békés Vármegyében is, annak érdekében, hogy az idősök megszerezzék a kellő tudást, amivel meg tudják védeni magukat az internet világában. A jövőbeli munkámba – a figyelemfelhívó előadások folytatása mellett - ezt mindenképpen be szeretném illeszteni, hiszen hasznos intézményi program lehetne. Ehhez kapcsolódóan felkeresném a helyi középiskolákban, egyetem tanuló önkéntes diákokat, akikkel közösen, részletesen megmutatnánk az időseknek azokat az árulkodó jeleket, amik egyértelműen jelzik, ha csalók próbálnak meg kapcsolatba lépni velük. Továbbá a fiatalokkal közösen mutatnánk nekik olyan védelmi rendszereket, amelyeket ők is egyszerűen be tudnának állítani a közösségi oldalaikon, vagy a számítógépükön/telefonjukon. Ez az együttműködés egy híd szerepet is képezne a két korosztály között.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- Ageing report (2024). European Union. https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/fb2d0518-ba97-4052-8d17-8267cbfeaf13_en?filename=2024-ageing-report-country-fiche-Hungary.pdf
Letöltés ideje: 2024.06.19.
- Bányász, P. (2017). Kiberbűnözés és a közösségi média. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 5(4), 55–74.
- Bencsik, A. & Trunkos, I. (2010). „Öreg ember nem vén ember!” – avagy lehetőségeink, esélyeink az élethosszig tartó tanulásra. *Vezetéstudomány*, 41(10), 27–39.
- Bene, Á. (2017). Idősoktatás felsőfokon. *Magyar Gerontológia*, 9(33), 49–70.
<https://doi.org/10.47225/MG/9/33/8128>
- Bene, Á., Móré, M., & Zombory, J. (2020). A digitalizáció néhány elemének időseket érintő hatásai – Karantén előtti helyzetkép. *Magyar Gerontológia*, 12(39), 29–51.
<https://doi.org/10.47225/mg/12/39/9328>
- Berde, É. & Kuncz, I. (2019). *Az Aktív Idősödés Indexe (AAI): Az internet szerepe az AAI-ben. Szociológiai Szemle*, 29(1), 33–57.
- Beregi, E. (1999). *Egészségben megöregedni*. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest.
- Bernschütz, M., Danó, G., Kovács, I., & Petruska, I. (2020). Internethasználati szokások feltérképezése a Rogers-féle elmélet szerint a magyarországi idősödők körében. *Vezetéstudomány Budapest Management Review*, 51(KSZ), 35–48.
<https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2020.KSZ.04>
- Digitális jólét program: <https://digitalisjoletprogram.hu/hu/tartalom/digitalis-tudasfejlesztes> *Letöltés: 2024.04.23.*
- Ercsey, I. (2021) Internethasználat és szubjektív életminőség vizsgálata az idős generációban. *Marketing és Menedzsment*, 55(Különszám 1.), 7–17. doi: 10.15170/MM.2021.55.KSZ.01.01.

- Gyarmati, A.(2009). Aktív időskor – új paradigma a II. világháború utáni európai szociálpolitikában. *Kapocs*, 7(1). o.n. <http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocsetoltheto--lapszamai/kapocs-2009/80/news> Letöltés: 2024.06.17.
- Hack-Handa, J. & Pintér, R. (2015). Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban. *Információs társadalom*, 15(2), 7–17.
- Infójegyzet: Idősellátás (2015)*
https://www.parlament.hu/documents/10181/303867/2015_34_idosellatas_mod/41451911-9b1f-46fe-807d-28342c62e45e Letöltés: 2024.06.16.
- James E. Spar & Asenath L. R. (2002). *Geriátriai pszichiátria*. Lélekben Otthon Könyvkiadó Bt., Budapest.
- Kokas, D. & Lakatos, Sz. (2013). Az idősek. In Varga A. (szerk.) (2013) *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon*. Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék (pp. 163–172) <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/23818>
- Kollár, Cs. (2018). A magyarországi online csalások fontosabb tulajdonságai: A 2013 és 2016 között elkövetett releváns bűnesetek elemzése. *Belügyi Szemle*, 66(10), 56–70.
- Kovács, E. (2010). A nyugdíjreform demográfiai korlátai. *Hitelintézeti szemle*, 9(2), 128–149. https://www.bankszovetseg.hu/Content/Hitelintezeti/HSz2_128_149ig.pdf Letöltés: 2024.06.16.
- Kovács, L. & Terták, E. (2024). A kiberbűnözés legjobb ellenszere a pénzügyi műveltség. *Gazdaság És Pénzügy*, 11(1), 6–29.
- Központi Statisztikai hivatal (2014). *A népesség gyarapodó rétege – Az időskoriúak jellemzői*.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepesseg_gyarapodo.pdf Letöltés: 2024.09.16.
- Központi Statisztikai Hivatal (2024). *Egészségben eltöltött évek száma 2023*.
https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0041.html Letöltés: 2024.10.07.
- Kristóf, Z., & Győri, A. (2021). Az idősek és az infokommunikációs technológiák elsődleges vonatkozásai. *Magyar Gerontológia*, 13(40), 138–160.
<https://doi.org/10.47225/mg/13/40/10814>

- Lampek, K., & Rétsági, E. (2015). *Egészséges idősödés – Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Molnár, T. J. (2021). Az internetes biztonság és az OSINT összefüggései = Correlation between Internet Security and OSINT. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9 (2), 81–94.
- Monostori, J. (2015). Öregedés és nyugdíjba vonulás In. Monostori, J., Óri, P. & Spéder, Zs. (2015)(szerk.). *Demográfiai portré 2015*. KSH NKI, Budapest. pp. 115–134.
- Rauh E, Talyigás K. (2021) Javaslat egy új szemléletű időspolitikára és idősügyi törvényre Esély ol. 32. (2021) No. 2. https://www.esely.org/kiadvanyok/2021_2/esely-2021-2-rauh-talyigas-72-89-jav.pdf
- Róbert, L. (2010). *A hosszú élet titkai*. Akkord kiadó Kft, Budapest.
- Sántha, F. (2019). A telefon, illetve a telemarketing útján elkövetett csalások jellemző vonásai. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica Et Politica*, 37(2), 253–272.
- Soós, Zs. (2005). *A szociális munka alapjai*. Comenius Bt, Pécs.
- Soós, Zs. (2023). *Szociális munka idősekkel és az egészségügyben*. (Egyetemi órajegyzet.) Gál Ferenc Egyetem, Gyula.
- Szabó, L. (2017) A gerontológiai ismeretek szerepe a szociális munkások képzésében. A gerontológiai ismeretek szerepe a szociális munkások képzésében, *Párbeszéd*, 4(4) <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/6029/5640>
- Szász, A. (2017). A kiberbűnözés társadalmi kontextusa. *A normán innen és túl: Tanulmányok a Történeti Kollégium konferenciájának előadásaiból* (95–122). <https://core.ac.uk/download/pdf/159318064.pdf>
- Széman, Zs. (2007). Skype az idősgondozásban: Egy intervenciós kutatástapasztalatai. *Esély*, 2012(2): 38–53.
- Tari, A. (2011). *Z generáció*. Tericum Kiadó, Budapest.
- Tóth, N. (2023). Kár érte szerelem (Az online térben elkövetett romantikus csalások). *Külügyi Műhely*, 5(1-2), 121–142.
- Udvari A. (2013). Tevékeny élet az időskorban is. *Kapocs*, 12(2), 30–37.

7. MELLÉKLET

1. számú melléklet: Kérdések az interjúhoz

(Sablon)

Az Ön neve:

Az Ön életkora:

Az Ön iskolai végzettsége:

1. Internetezik-e, s ha igen, mióta?
2. Kitől/kiktől, hogyan sajátította el az internethasználatot?
3. Kapott-e Ön ekkor, vagy a későbbiekben megfelelő tájékoztatást arról, hogy milyen negatív hatásai, veszélyei lehetnek a nem megfelelő internethasználatnak?
4. Mennyi időt fordít internetezésre naponta/hetente?
5. Milyen célból használja Ön az internetes felületeket, kivel és kikkel tart rajta keresztül kapcsolatot?
6. Melyik internetes alkalmazást használja leginkább?

6/b. Amennyiben nem említett közösségi médiafelületet: Használ-e Ön közösségi médiafelületet?

7. Mióta használja ezeket a közösségi média felületeket és kivel/kikkel tart ezen keresztül leginkább kapcsolatot?
8. Milyen gyakran és mekkora időtartamban használja az egyes közösségi média felületeket? (Pl. Facebook)
9. Hol használja leginkább ezeket az internetes felületeket?
10. Milyen eszközön használja leginkább az internetet?
11. El tudná képzelni az életét internet nélkül? (Válaszát indokolja is!)
12. Szokott-e vásárolni az interneten, ha igen, milyen gyakran?
13. Mit szokott leginkább rendelni az internetről?
14. Az online vásárláskor használható fizetési módok közül melyiket használja leginkább? (Válaszát indokolja is!)

15. Volt-e példa arra, hogy olyan megkeresést kapott idegen emberektől, ahol valamit el szerettek volna adni Önnek?
16. Volt-e már példa arra, hogy olyan reklámokat nyitott meg, amelyekről később kiderült, hogy csalás?
17. Nyitott-e már meg olyan valóságnak tűnő híreket a Facebook-on, amelyekről később kiderült, hogy nem is valós hír? (Pl. egy ismert ember halála.)
18. Mennyire van tisztában Ön azzal, hogy az egyes algoritmusok azzal együtt jönnek létre, amilyen tartalmakat Ön korábban megtekintett?
19. Fordult-e már elő Önnel az, hogy egy-egy internetes vásárlást követően gyanús SMS-t kapott az Ön mobilszámára?
20. Volt-e már arra példa, hogy olyan híreket olvasott, amelyben könnyű pénzkereseti lehetőségeket ajánlottak fel?
21. Került-e már Ön olyan kellemetlen helyzetbe, amikor is az Ön személyes adatait, képeit használták fel egy másik közösségi média profil létrehozásához?
22. Mennyire vásárol körültekintően az internet világában?
23. Milyen gyakran ismerkedik Ön a közösségi média felületeken?
24. Volt-e már arra példa, hogy pár száz forintért ajánlottak Önnek termékeket, annak fejében, hogy megadja a bankkártya adatait?
25. Ön szerint kinek, és hogyan kellene felhívni az idősek figyelmét az internet veszélyeire?
26. Szívesen részt venne-e egy internetes ismeretterjesztő program keretében szervezett rendezvényen/képzésben?
27. Van-e valami a téma kapcsán, amiről nem beszéltünk, de fontosnak tartaná elmondani?